

Využívání příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením na Vsetínsku

Žaneta Šrámková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Žaneta Šrámková**
Osobní číslo: **H11574**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Využívání příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením na Vsetínsku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti poskytování dávek pro osoby se zdravotním postižením.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou analýzy dokumentů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0139-7.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369.

NOVOSAD, Libor. Poradenství. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-509-7.

SLOWÍK, Josef. Komunikace s lidmi s postižením. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-310-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VÍTKOVÁ, Marie. Somatopedické aspekty. 2. vyd., Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-134-0.

VOTAVA, Jiří. a kol. Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0708-5.

ZIKL, Pavel. Děti s tělesným a kombinovaným postižením ve škole. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3856-7.

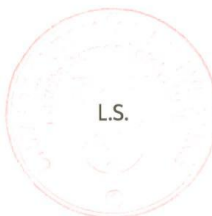
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Michaela Lukešová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2014**

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.5.2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uděje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporčí-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějiho projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíádne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na využívání sociálních příspěvků na zvláštní pomůcky určených osobám se zdravotním postižením. Upozorňuje na to, jak jejich využití může ovlivnit život člověka s postižením. Teoretická část práce je věnována typologii osob se zdravotním postižením a seznamuje nás s jednotlivými druhy zvláštních pomůcek. Dále objasňuje podmínky přiznávání příspěvku na zvláštní pomůcky. Součástí práce je představení vlastního výzkumného projektu, který je zaměřen na zjištění počtů a výše vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcky lidem s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, dále lidem s těžkým zrakovým postižením a lidem s těžkým sluchovým postižením. Výzkumný projekt nachází souvislosti kolísání poskytovaných dávek s postupnými legislativními změnami a s ohledem na počet vyplacených dávek zjišťuje, které z kompenzačních pomůcek jsou nejčastěji využívány u jmenovaných skupin osob se zdravotním postižením.

Klíčová slova: zdravotní postižení, zvláštní pomůcky, poskytování dávek, sociální příspěvky.

ABSTRACT

This thesis is focused on the use of social allowances on special aids for persons with disabilities. The aim of it is to show how the use of special aids can affect the life of a person with a disability. The theoretical part is devoted to the typology of persons with disabilities and presents different types of special aids. It also deals with the conditions for granting social allowances for special aids. The practical part of this project presents my own research project that aims at determining the number and amount of contributions provided for special aids for people with severe malformation of the carrier or the musculoskeletal system, as well as for people with severe visual or hearing impairment. The research project finds connections between alteration of granted allowances and successive legislative changes, and with regard to the number of provided benefits, it tries to determine which of the special aids are most often used by the above mentioned groups of persons with disabilities.

Key words: disability, special equipment, providing benefits, social allowances and contributions.

Ráda bych poděkovala Mgr. Michaele Lukešové za odborné vedení, poskytnuté cenné rady, náměty a připomínky při vypracování bakalářské práce.

Poděkování, motto a čestné prohlášení, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné ve znění:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Bože, dej mi dost odvahy, abych dokázal změnit věci, které změnit mohu. Dej mi dost pokory, abych dokázal přijmout věci, které změnit nemohu. A dej mi dost moudrosti, abych je od sebe dokázal odlišit.“

Thomas Moore

OBSAH

ÚVOD.....	10	
I	TEORETICKÁ ČÁST	13
1	TYPOLOGIE OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM VYUŽÍVAJÍCÍCH ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY	14
1.1	OSOBY S TĚLESNÝM POSTIŽENÍM VYUŽÍVAJÍCÍ ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY.....	16
1.2	OSOBY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM VYUŽÍVAJÍCÍ ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY	17
1.3	OSOBY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM VYUŽÍVAJÍCÍ ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY.....	18
2	ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	20
2.1	DRUHY ZVLÁŠTNÍCH POMŮCEK	21
2.1.1	Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkou vadou nosného či pohybového ústrojí.....	21
2.1.2	Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkou zrakovou vadou	22
2.1.3	Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkým sluchovým postižením	24
2.2	POSUZOVÁNÍ ZDRAVOTNÍHO STAVU	25
2.2.1	Lékařský posudek.....	25
2.3	VLIV VYUŽITÍ ZVLÁŠTNÍCH POMŮCEK NA KVALITU ŽIVOTA OSOB S POSTIŽENÍM	26
3	PŘÍSPĚVEK NA ZVLÁŠTNÍ POMŮCKU JAKOŽTO JEDNA Z DÁVEK PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	28
3.1	PŘÍSPĚVEK NA ZVLÁŠTNÍ POMŮCKU A JEHO LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ.....	28
3.2	SOUVISEJÍCÍ DÁVKY PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	29
3.2.1	Příspěvek na péči.....	29
3.2.2	Příspěvek na mobilitu.....	30
3.2.3	Průkaz osoby se zdravotním postižením	30
3.2.4	Invalidní důchod.....	31
3.3	PRŮBĚH A PODMÍNKY ZÍSKÁNÍ PŘÍSPĚVKU NA ZVLÁŠTNÍ POMŮCKU.....	31
3.3.1	Správní řízení ve věci přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku.....	32
3.3.2	Stanovení výše příspěvku na zvláštní pomůcku.....	33
3.4	VLIV SOCIÁLNÍ REFORMY NA POSKYTOVÁNÍ DÁVEK PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	33
3.4.1	Změny v zákonech související s poskytováním příspěvků na zvláštní pomůcky	34
II	PRAKTICKÁ ČÁST	37
4	VYUŽÍVÁNÍ ZVLÁŠTNÍCH POMŮCEK NA VSETÍNSKU V LETECH 2009-2013.....	38

4.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	38
4.2	CÍL VÝZKUMU	38
4.3	VÝZKUMNÝ VZOREK - VYMEZENÍ ZÁKLADNÍHO SOUBORU.....	39
4.4	VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	39
4.5	PRŮBĚH VÝZKUMU A ZVOLENÁ VÝZKUMNÁ STRATEGIE	40
4.6	ZPRACOVÁNÍ DAT.....	42
5	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	44
5.1	VÝVOJ PŘÍSPĚVKŮ NA ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY	44
5.2	NEJČASTĚJI VYUŽÍVANÉ ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY U OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	47
5.3	VLIV LEGISLATIVNÍCH ZMĚN NA VYPLÁCENÍ PŘÍSPĚVKŮ NA ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY U OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V LETECH 2009- 2013	53
6	SHRNUTÍ A DISKUZE K VÝZKUMU	58
7	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	62
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	70
	SEZNAM OBRÁZKŮ	71
	SEZNAM TABULEK.....	72
	SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Osoby se zdravotním postižením jsou neodmyslitelnou součástí společnosti, je třeba jim věnovat pozornost, je třeba je vnímat, je třeba jim nabídnout pomoc, jak lidskou ve formě pochopení, tolerance, úcty, tak pomoc finanční garantovanou společností, v tomto případě reprezentovanou státem. Bakalářská práce popisuje osoby se zdravotním postižením, které mohou využívat a ve svém životě využívají zvláštních pomůcek. Cílem je přiblížit danou tematiku poskytování zvláštních pomůcek pro osoby se zdravotním postižením širší veřejnosti.

Tématem bakalářské práce je využívání sociálních příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením, jakožto jedné z problematik celého nepojistného sociálního systému. Jedná se o příspěvky určené pro osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, osoby s těžkým sluchovým postižením nebo osoby s těžkým zrakovým postižením.

Je potřeba uvést několik argumentací k odůvodnění toho, proč se vlastně tématem zabývat. Téma osob se zdravotním postižením je nepochybně stále diskutováno, hovoří se o rovných příležitostech, právech osob s postižením a o usnadnění jejich integrace do společnosti. Jak uvádí i autorka Vysokajová (2000, s. 3), „osoby se zdravotním postižením mají stejné naděje, aspirace a práva jako každý jiný člověk. Toto zásadní a v podstatě jednoduché a srozumitelné stanovisko se však neseťká s všeobecným pochopením.“ Z toho důvodu je nutno se neustále snažit o to, abychom lidem se zdravotním postižením pomohli usnadnit běžný život a aby se co nejvíce přiblížil životu člověka bez postižení. Právě k usnadnění běžného života mohou člověku se zdravotním postižením pomoci kompenzační, dle znění zákona, zvláštní pomůcky. Můžeme říci, že se o tuto problematiku usnadnění života opírá jedno z pedagogických odvětví, sociální pedagogika, která se zabývá výchovným působením a dalšími riziky, které souvisejí s lidmi se sociálním znevýhodněním, do nichž osoby se zdravotním postižením bezesporu patří. Sociální pedagogika je zaměřena na výchovu a přizpůsobení těchto osob, podporu rodiny a pozitivního sociálního prostředí. Je nutno počítat s tím, že výchova i přizpůsobivost je u osob se zdravotním postižením v mnohých ohledech náročnější. V přirozeném prostředí člověka s postižením se projevuje jeho závislost na blízkých osobách, na rodině a na společnosti. Je potřeba si uvědomit, že pomocí využití zvláštních pomůcek mohou osoby se zdravotním postižením zvýšit míru své soběstačnosti, snadněji se přizpůsobit a eliminovat závislost na společnosti. Zvláštní

pomůcky však nejsou vždy snadno dostupné, především z hlediska finančního. Z toho důvodu lidé se zdravotním postižením využívají příspěvků poskytovaných státem a určených právě k pořízení konkrétních zvláštních pomůcek, které budou v bakalářské práci blíže charakterizovány.

Bakalářská práce se zaměřuje na využívání příspěvků na pořízení zvláštních pomůcek pro osoby se zdravotním postižením konkrétně na Vsetínsku, přičemž hlavním zdrojem informací je především Úřad práce ve Vsetíně. Téma bakalářské práce bylo zvoleno především na základě profesní angažovanosti autorky.

Teoretická část bakalářské práce je přehledně rozdělena do několika hlavních kapitol a dílčích podkapitol. První kapitola objasňuje typologii osob se zdravotním postižením, nastiňuje možnost využití dostupných zvláštních pomůcek u osob s jednotlivými typy postižení. Druhá kapitola teoretické části charakterizuje jednotlivé druhy poskytovaných zvláštních pomůcek pro osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, pro osoby s těžkým sluchovým postižením a pro osoby s těžkým zrakovým postižením. Kapitola následující se věnuje vysvětlení principu získávání příspěvku na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením z nepojistného sociálního systému, popisuje průběh přiznání sociálního příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením, jakožto jedno z řešení následků vzniklého handicapu. Smyslem využívání kompenzačních pomůcek je především odstranění následků vzniklého defektu či zdravotního postižení, nebo alespoň jejich zmírnění.

V souvislosti s využíváním zvláštních pomůcek je nezbytné ohlédnout se za výraznými změnami vzniklými především vlivem nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Tato problematika je taktéž nastíněna v jedné z kapitol teoretické části. Jedná se především o změny v oblasti dávek pro osoby se zdravotním postižením, kde zcela nový zákon nahradil dvacet let starou vyhlášku. Původních osm dávek bylo transformováno do dvou nových dávek (příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku). Okruh zdravotních stavů odůvodňujících a vylučujících přiznání příspěvku na zvláštní pomůcky uvádí příloha k zákonu o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. (ČESKO, 2011)

Obsahem praktické části bakalářské práce je výzkumný projekt, jenž je zaměřen na využívání příspěvků na zvláštní pomůcky ve stanoveném období (2009 – 2013), respektive

zjištění počtu vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcky u osob s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, u osob s těžkým zrakovým postižením a u osob s těžkým sluchovým postižením. Výzkumný projekt směřuje ke zjištění, zda došlo k poklesu či navýšení těchto vyplacených příspěvků ze státního rozpočtu, nachází souvislosti kolísání poskytovaných dávek s postupnými legislativními změnami v daném období a zkoumá, které z kompenzačních pomůcek jsou nejčastěji využívány u jednotlivých skupin osob se zdravotním postižením.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TYPOLOGIE OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM VYUŽÍVAJÍCÍCH ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY

Na úvod tématu bakalářské práce je potřeba objasnit samotný pojem zdravotní postižení. Mnoho autorů uvádí různorodé definice a pojetí tohoto pojmu a lze jen těžko mezi nimi zvolit tu správnou. Dle poznatků lékařské vědy můžeme za zdravotní postižení považovat takový zdravotní stav člověka, který trvá déle než jeden rok. Jedná se o stav setrvalý, u něhož se nepředpokládá výraznější změna, nejde o nemoc, kterou by bylo možno vyléčit. Stav zdravotního postižení je v určité míře ovlivnitelný a lze jej kompenzovat určitými pomůckami či přizpůsobením přirozeného sociálního okolí daného člověka, avšak ve značné míře se jedná o trvalý stav. (Michalík, 2011, s. 17-18)

Jak uvádí Arnoldová (2011, s. 41) je zdravotní postižení „pojem, který má svůj význam především v oblasti pracovně právní a v zaměstnanosti. Jeho smyslem je poskytnout zákonem určenému okruhu osob, které mají ztížené postavení na trhu práce z důvodu závažného zdravotního postižení, zvýšenou pomoc při získávání nebo udržení zaměstnání.“

Je nutno odlišovat pojmy zdravotní postižení a handicap, o nichž se často mylně míní, že jsou významově shodné. Slovo handicap však není synonymem postižení, je to termín, který odpovídá českému pojmu „znevýhodnění“. Handicap je do velké míry determinován společensky. Příkladem může být situace jedince, který se na ortopedickém vozíku pohybuje v budově a narazí zde na bariéru – schody. V tomto případě pro něj v této budově nejsou handicapem chybějící nohy, ale zmíněné schody. Jeho handicap je v tomto případě eliminován zajištěním vhodného výtahu. (Květoňová, 2007, s. 22)

Podrobněji se touto specifikací pojmů zabývá také autor Slowík (2010, s. 26-27), který uvádí následující členění:

Vada (Impairment): jedná se jakoukoliv ztrátu nebo abnormálnost psychologické, fyziologické nebo anatomické struktury nebo funkce.

Postižení (Disability): jedná se o omezení či ztrátu (vyplývající z vady) schopnosti jednat a provádět činnosti způsobem nebo v mezích, které se pro člověka považují za normální.

Znevýhodnění (Handicap): jde o nevýhodu vyplývající pro daného jedince z jeho vady nebo postižení, která jej omezuje nebo znemožňuje, aby naplnil roli, která by jinak byla pro tohoto jedince (s přihlédnutím k věku, pohlaví, sociálním a kulturním činitelům) normální.

Rozeznáváme několik typů zdravotního postižení. Různá členění se mohou lišit v jednotlivých profesních oblastech, rozdílnost nalezneme stejně tak v posuzování intenzity postižení, tj. stupně či hloubky postižení. Mnozí autoři různým způsobem členění zdravotního postižení upravují. Nejběžnějším a nejobvyklejším způsobem diferenciací osob se zdravotním postižením je model dle převládajícího zdravotního postižení. V následující tabulce můžeme nahlédnout na základní členění dle autorky Krhutové (2011).

Tabulka č. 1. Rozdělení osob se zdravotním postižením

PODLE DRUHU			
smyslové postižení, zrakové, sluchové, duální	tělesné postižení, postihu hybnosti, mobility, vnitřní nemoci	postižení mentálních funkcí, mentální postižení, duševní onemocnění	kombinované postižení
PODLE DOBY VZNIKU			
vrozené		získané	
PODLE INTENZITY (stupeň, hloubka)			
lehké	středně těžké	těžké	velmi těžké

(Krhutová, 2011, s. 126)

Osoby s určitými typy zdravotního postižení mohou využívat zvláštních pomůcek, které kompenzují jejich nepříznivý zdravotní stav a pomáhají jim tak lépe překonávat vlastní handicap. Jde především o osoby s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením. Osoby s duševním onemocněním a s postižením mentálním nemají příliš možností svůj zdravotní stav a podmínky každodenního života zmírnit či kompenzovat použitím zvláštních pomůcek. V následujících podkapitolách se tedy zaměříme na typy osob se zdravotním postižením, které mohou využívat zvláštních pomůcek a v souvislosti s tím také sociálních příspěvků na pořízení těchto pomůcek. Objasníme si, jakým způsobem může dané zdravotní postižení ovlivnit životní styl člověka a jak mu mohou právě zvláštní pomůcky každodenní život usnadnit.

1.1 Osoby s tělesným postižením využívající zvláštní pomůcky

Osoby s tělesným postižením představují poněkud heterogenní skupinu, jejímž společným znakem je především omezení pohybu. Úroveň mobility či hybnosti jedinců s tělesným postižením velmi podstatně ovlivňuje kvalitu jejich života a tvoří základní předpoklad úspěšné sociální integrace i způsob zvládání běžného každodenního života (Vítková, 2006, s. 68). Tělesné postižení neboli postižení somatické je dle autora Novosada (2005, s. 199-236) postižením, které se projevuje dočasnými či trvalými potížemi v pohybových dispozicích člověka. Často se může jednat o narušení nervového systému, v důsledku čehož nastane porucha pohybového aparátu. Ve většině případů bývají postiženy horní a dolní končetiny, páteř a narušena hybnost člověka. Dále může jít též o poruchy cévního zásobování a centrální nervové soustavy projevující se porušením hybnosti. Patří zde také odlišnosti ve tvaru těla a končetin nebo zhoršení hybnosti člověka v důsledku chronických onemocnění. (Andreánska, 2007, s. 648)

Lze říci, že tělesné postižení může člověka poznamenat v celé jeho osobnosti, jelikož motorika, vnímání, kognice a emoce jsou mezi sebou vzájemně propojeny a nelze je oddělit. Tělesná motorika člověka může být postižena jen mírně, při těžším motorickém postižení jsou však pohybové možnosti člověka omezeny podstatně. (Vítková, 2006 s. 68) Mobilitu jedinců s tělesným postižením, především osob pohybujících se na invalidním (ortopedickém) vozíku ovlivňuje ve velké míře stav bariér v jejich přirozeném prostředí a nejbližším okolí. Přístupové komunikace by měly být rovné a upravené, dobře osvětlené s jasně označenými okraji. U budov institucí souvisejících služeb by měla být rezervována parkovací místa pro vozíčkáře, označení speciálním symbolem. Na vnitřní zařízení budov lze vznést z hlediska bezbariérovosti řadu požadavků. (Květoňová, 2007, s. 31)

Nutno dodat, že zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, charakterizuje několik cílových skupin osob, které mohou dosáhnout na sociální příspěvek určený na pořízení zvláštních pomůcek.¹ Osoby s tělesným postižením zákon označuje jako osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí.

---

¹ Mnozí autoři využívají označení kompenzační pomůcky.

1.2 Osoby se zrakovým postižením využívající zvláštní pomůcky

Zrak lze nepochybně považovat za základní smysl, kterým získáváme většinu informací o světě. Závažné zrakové postižení ohrožuje člověka jeho orientaci v prostředí, omezuje přísun informací, značně jej omezuje v jistotě pohybu, dále pak postihuje seberealizaci, participaci ve společnosti i bezpečnost dané osoby. (Kalvach, 2011, s. 87-89)

Zrakové vady lehčího rázu člověka nemusí příliš ovlivnit a lze je vyřešit s použitím dioptrických brýlí. Pokud jde o těžké zrakové postižení týkající se zrakové ostrosti, koordinace pohybů očí, barvocitu nebo mozkového zpracování viděného obsahu, pak toto již nelze řešit podobným způsobem. Těžší zdravotní postižení výrazně ovlivňuje životní styl člověka. Postižení může negativně ovlivnit komunikaci, především z důvodu nemožnosti navázat oční kontakt či z důvodu neobvyklých mimických projevů člověka s postižením. U osob se zrakovým postižením je zvýšené riziko sociální izolace, postižení má vliv též z hlediska emocionálního, ovlivňuje možnost společenského uplatnění. (Vágnerová, 2004, s. 195-200) Osoby, které přišly o zrak v průběhu života, si uchovávají vizuální představu o světě, což může značně napomoci při orientaci v prostoru nebo při výkonu každodenních běžných činností. Rehabilitaci nově osleplých je však nutno považovat za komplexní záležitost, při níž se prolínají všechny možné složky, z nichž jednou je také využívání zvláštních pomůcek, které člověku se zrakovým postižením mohou v mnohých ohledech usnadnit každodenní život a zajišťování základních potřeb. (Wiener, 2006, s. 25)

Mnohdy jsou zvláštní pomůcky pro člověka z hlediska ekonomického nedostupné. Mohou však využívat sociálních příspěvků určených ke koupi zvláštních pomůcek. Jaké zvláštní pomůcky mohou osoby se zrakovým postižením využívat, respektive na jaké zvláštní pomůcky poskytuje stát sociální příspěvky, je určeno opět dle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, který tuto cílovou skupinu označuje jako osoby s těžkým zrakovým postižením. Pro tuto cílovou skupinu zákon specifikuje konkrétní zvláštní pomůcky, na něž mohou mít osoby nárok, charakterizuje postup i průběh jejich získání a podmínky nároku na příspěvky.

Nyní se podívejme na třetí cílovou skupinu, tj. osoby se sluchovým postižením, jež mohou využívat zvláštní pomůcky, a dle zákona uplatnit nárok na příspěvek na jejich pořízení.

1.3 Osoby se sluchovým postižením využívající zvláštní pomůcky

Sluch spolu se zrakem jsou pro život člověka jedním z nejdůležitějších smyslů, tvoří důležité informační zdroje. Zatímco zrakem jsou vnímány zejména prostorové vztahy, sluch je prvořadý pro lidskou komunikaci. U člověka má sluch největší význam pro interindividuální komunikaci při navazování a udržování společenských vztahů, rozvíjení psychiky a podporu emocionální vazby na okolí i v získávání tělesných dovedností. Sluchové postižení představuje nejtěžší bariéru v komunikaci a následně se odráží do celého vývoje osobnosti. Je jedno z nejzávažnějších z hlediska potřeby mezilidské, ale i didaktické komunikace, která je ztížena a omezena sluchovými ztrátami. Sluchová vada je pouze primárním problémem a nese s sebou potíže v oblasti poznávacích procesů, psychických vlastností, orientace v prostoru, zhoršení pohybové koordinace, ztráta zvukového pozadí snižuje pocit sebejistoty, bezpečí a zvyšuje pocity úzkosti. (Květoňová, 2007, s. 34-35)

Sluchové postižení je u obyvatelstva jedním z nejrozšířenějších somaticko-funkčních postižení. Světová zdravotnická organizace (WHO) uvádí, že v roce 2005 bylo u 278 milionů lidí diagnostikováno středně těžké až těžké sluchové postižení. Jak uvádí autor Hrubý (in Horáková, 2012, s. 11), v ČR žije přibližně 300 tisíc osob se sluchovým postižením. Většinu tvoří nedoslýchaví, u nichž došlo ke zhoršení sluchu ve vyšším věku.

Osoby se sluchovým postižením bývají z hlediska sebepojetí a přijímání ve společnosti často považovány za skupinu s nejtěžším postižením. Je nutno počítat s tím, že lidé se sluchovým postižením potřebují specifický přístup a mají své specifické potřeby. (Potměšil, 2011, s. 347-408) Uspokojování těchto potřeb jim může usnadnit využívání zvláštních pomůcek, které jim mnohdy pomohou více zapojit sluch a umožnit tak komunikaci odlišnou formou.

Z audiometrického hlediska se za normální sluch považuje slyšení nejslabších zvuků, tzn., že člověk bez problémů rozumí např. šeptané řeči, slyší tikot hodinek nebo šumění listí ve větru. Lehká až středně těžká nedoslýchavost pak způsobuje komunikační obtíže v hlučném prostředí, kde např. hovoří více lidí najednou apod. Při těžké až velmi těžké nedoslýchavosti se bez vhodných kompenzačních pomůcek objevuje jen velmi špatná, nebo žádná reakce na mluvenou řeč či hlasitější zvuky, jako jsou zvuk vysavače, hudba z reproduktoru apod. (Horáková, 2012, s. 15)

Existuje mnoho zvláštních pomůcek pro osoby se sluchovým postižením, které si objasníme v další části bakalářské práce. Mnohdy se jedná o zvláštní pomůcky, jejichž zakoupení je finančně velmi náročné. V souvislosti s tím člověk se sluchovým postižením může požádat o příspěvek na zvláštní pomůcku, na což má nárok dle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Zákon tuto cílovou skupinu označuje jako osoby s těžkým sluchovým postižením a vymezuje pro ně příspěvky na pořízení konkrétních zvláštních pomůcek, o něž je možno žádat.

V následující kapitole si objasníme, co jsou zvláštní pomůcky, jaké je jejich využití a seznámíme se s konkrétními typy zvláštních pomůcek pro osoby se zdravotním postižením. Poskytování zvláštních pomůcek budeme opět vztahovat na ty skupiny či kategorie osob, jež mají dle zákona nárok na získání příspěvku na některou ze zvláštních pomůcek, což jsou osoby s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením. Charakterizujeme si, jak probíhá posouzení žadatele o zmíněný příspěvek, a uvedeme si, jak může využívání zvláštních pomůcek ovlivnit život člověka s postižením.

2 ZVLÁŠTNÍ POMŮCKY PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

V této kapitole si vysvětlíme, co jsou zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením a jaké je jejich využití. Přestože někteří autoři užívají pojem kompenzační pomůcky, budeme se v rámci bakalářské práce držet označení zvláštní pomůcky, které je preferováno také v legislativě.

Dle autorky Vágnerové zvláštní pomůcky „umožňují handicapovanému dosáhnout alespoň určitého stupně pohybové samostatnosti“. (Vágnerová, 2004, s. 261)

V současnosti je dostupné velké množství různých zvláštních pomůcek pro osoby se zdravotním postižením. Zvláštní pomůcky jsou určeny především k tomu, aby člověku s postižením usnadnily každodenní život a běžně vykonávané činnosti. Jejich snahou je eliminovat dopady zdravotního postižení, pomoci člověku udržovat sociální kontakty a bojovat tak proti sociálnímu vyloučení. Člověk vždy vybírá zvláštní pomůcku s ohledem na své zdravotní postižení. Obecně platí, že je vhodné výběr kompenzační pomůcky konzultovat s nějakým odborníkem, zejména v případě pochybností. Člověk s postižením by se měl před samotnou volbou konkrétní pomůcky snažit aktivně získávat veškeré dostupné informace potřebné pro rozhodnutí a též danou pomůcku před jejím pořízením vyzkoušet. (Zikl, 2011, s. 99)

Autor Zikl (2011, s. 97) uvádí, že získání kvalitní a odpovídající zvláštní pomůcky je „proces, který závisí na dvou základních činitelích – jednak na správném výběru a pak na získání financí“.

Dle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, může člověk s postižením získat na zakoupení zvláštní pomůcky sociální příspěvek od státu. O tento příspěvek si musí požádat na příslušném úřadu práce. Výše příspěvku se pohybuje dle konkrétních cen pomůcek, až do 350 000 Kč. Zda má člověk s postižením na příspěvek nárok, to posoudí především posudkový lékař, který přihlíží ke zdravotnímu stavu člověka a k dopadům konkrétnímu typu jeho postižení. Nyní se podívejme na veškeré druhy zvláštních pomůcek, které jsou aktuálně využívány.

2.1 Druhy zvláštních pomůcek

Existuje celá řada zvláštních pomůcek, jež mohou být využívány osobami s různými typy zdravotního postižení. Při jejich výběru záleží samozřejmě i na přirozeném prostředí, ve kterém člověk žije, a na bariérách v jeho okolí. V určitých případech je významná také otázka finanční, jelikož státem poskytovaný příspěvek na zvláštní pomůcku mnohdy celou pořizovací cenu pomůcky nepokryje a je pak potřeba, aby se osoba se zdravotním postižením na zakoupení pomůcky sama podílela stanovenou finanční částkou procentuálně dle ceny konkrétní pomůcky. Jednotlivé druhy zvláštních pomůcek, na něž je možno získat příspěvek poskytovaný z nepojistného sociálního systému, jsou dle prováděcího právního předpisu specificky rozděleny do 3 kategorií, které si dále přiblížíme.

2.1.1 Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkou vadou nosného či pohybového ústrojí

První ze zmíněných kategorií představují zvláštní pomůcky určené osobám s tělesným postižením, tj. dle znění zákona osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí.

Řadíme mezi ně následující zvláštní pomůcky:

- Motorové vozidlo
- Dodatečná úprava motorového vozidla
- Stavební práce spojené s uzpůsobením koupelny a WC
- Speciální komponenty osobního počítače
- Nájezdové ližiny a přenosná rampa
- Schodolez
- Schodišťová plošina
- Stropní zvedací systém
- Stavební práce spojené s rozšířením dveří v bytě
- Schodišťová sedačka
- Speciální zádržní systémy

Jedním z příspěvků na zvláštní pomůcku, která může bezpochyby velmi výrazně usnadnit život člověku s tělesným postižením, je příspěvek na pořízení motorového vozidla. Zakoupené motorové vozidlo pozitivně ovlivní život osob se zdravotním postižením

zejména v tom smyslu, že může zajistit nejen přepravu na potřebná lékařská vyšetření, ale též možnost pravidelné přepravy do zaměstnání, školských, vzdělávacích, ústavních či kulturních zařízení, čímž člověku s postižením napomáhá nejen udržovat pozitivní sociální situaci, ale též navazovat nové sociální kontakty ve společnosti či pěstovat ty dosavadní. Lidem s tělesným postižením se mnohdy v důsledku postižení uzavře cesta ke společnosti, hrozí jejich izolace či sociální vyloučení. Častokrát je u osob s postižením nemožné využít jiný dopravní prostředek a sami mnohdy nemají našetřeny finanční prostředky ke koupi motorového vozidla k vlastní přepravě. Jde-li o osoby pohybující se na invalidním vozíku, pak v kombinaci s ruční úpravou řízení ve vozidle jde o nejefektivnější pomůcku.

Velmi složitá situace nastává, když se člověk s tělesným postižením, především člověk, jehož zdravotní stav dovoluje pohyb pouze s použitím invalidního vozíku, setká s bariérami v podobě schodišť, byť i ve vlastním domě. Zhotovení výtahu je většinou v budově velmi složitou technickou záležitostí, tudíž člověk musí hledat jiná řešení, jak schody překonat. Jednou z možností je pořídit si zařízení zvané „schodolez“ nebo schodišťová plošina, které mohou být upevněny na stávající schodiště v panelových či bytových domech, a pomáhají člověku na invalidním vozíku v přemístění z jednoho patra do druhého. Právě schodolez a schodišťová plošina jsou další ze zvláštních pomůcek, na něž může člověk s tělesným postižením získat sociální příspěvek. (Květoňová, 2007, s. 31) Nutno podotknout, že pořízení schodolezu nebo schodišťové plošiny je finančně velice náročné (až do 400 000 Kč) a je dosti nepravděpodobné, že bez poskytnutého příspěvku na tuto pomůcku by na jeho zakoupení lidé mohli dosáhnout.

Podrobnosti o dalších zvláštních pomůčkách pro osoby s tělesným postižením uvedených v seznamu nalezneme v příloze č. II bakalářské práce.

2.1.2 Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkou zrakovou vadou

Druhou kategorií tvoří zvláštní pomůcky určené osobám s různým typem zrakového postižení. Přesné označení této kategorie dle zákona je zvláštní pomůcky pro osoby s těžkou zrakovou vadou. Existujících pomůcek pro tuto cílovou skupinu je opět větší množství a řadíme mezi ně následující:

- Kalkulátor s hlasovým výstupem
- Digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem

- Speciální programové vybavení pro zrakově postižené
- Vodící pes
- Slepecký psací stroj
- DYMO kleště
- Elektronická orientační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé
- Elektronická komunikační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé
- Indikátor barev pro nevidomé
- Měřicí přístroj pro domácnost s hlasovým nebo hmatovým výstupem
- Braillovský displej pro nevidomé
- Tiskárna reliéfních znaků pro nevidomé
- Hlasové popisovače pro nevidomé a hluchoslepé
- Diktafon
- Kamerová a digitální zvětšovací lupa

Podrobněji lze zmínit jednu z bezpochyby velmi známých zvláštních pomůcek – vodící pes, jehož pořízení je náročné nejen po stránce finanční, ale též stránce časové s ohledem na předchozí dlouhodobou přípravu a výcvik psa. Vodící pes se při výcviku vždy učí vícero úkonům, např. obcházet překážky či jezdit v hromadné dopravě nebo dovednosti ignorovat nepodstatné podněty v okolí. Trénuje chůzi na sídlištích či ve městech a každá trasa vyžaduje velké soustředění. Vodící pes pak napomáhá lidem se zrakovým postižením v samostatném pohybu, nejen u osob zcela nevidomých, ale i slabozrakých nebo se zbytky zraku.

Pro bezpečný pohyb psa a osoby se zrakovým postižením je nepostradatelná dokonalá vzájemná souhra. Příspěvek na zvláštní pomůcku je v případě vodícího psa přidělován pouze na psy, kteří jsou vycvičeni fyzickou či právnickou osobou s členstvím v mezinárodní organizaci sdružující výcvikové školy vodících psů. Vodící pes svému majiteli může dělat společnost výhledově až 10 let života a více, proto každý, kdo žádá o příspěvek na vodícího psa, by si měl své rozhodnutí vážně promyslet. (SVVP, 2002)

Další pomůcky pro osoby se zrakovým postižením uvedené v seznamu jsou charakterizovány taktéž v příloze č. II bakalářské práce.

Zvláštní pomůcky pro zrakově postižené můžeme dělit dle více kritérií. Jedna z kategorizací dle autorky Květoňové (2007, s. 68) nabízí členění na pomůcky

optoelektronické (tzv. těžká optika – kamerové lupy), hmatové (s hmatovým výstupem) a akustické. Tyto se ještě dále dělí na zvukové (signál) a hlasové (hlasový výstup). Dalším kritériem může být druh výrobní technologie (pomůcky optické, mechanické a elektronické). Pomůcky lze kategorizovat rovněž podle účelu použití, tj. pomůcky usnadňující komunikaci a orientaci, pomůcky pro sebeobsahu a pro domácnost a v neposlední řadě pomůcky pro zpřístupnění a zpracování informací.

2.1.3 Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkým sluchovým postižením

V pořadí třetí a poslední kategorii představují zvláštní pomůcky, které jsou určeny lidem s těžkým sluchovým postižením. Níže opět nalezneme seznam dostupných pomůcek pro tuto cílovou skupinu:

- Signalizace bytového zvonku, signalizace domovního zvonku
- Signalizace pláče dítěte
- Individuální indukční smyčka
- Elektronická orientační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé
- Zařízení pro poslech audiovizuálního zařízení
- Signalizace telefonního zvonění
- Telefonní zesilovač

Blíže je možno pohovořit např. o signalizaci bytového či domovního zvonku. Osoby s těžkým sluchovým postižením se mnohdy musí konfrontovat se situací, kdy je někdo v místě jejich obydlení navštíví a oni jej nepustí dovnitř, jelikož jednoduše neuslyší zvuk zvonku. Existuje několik systémů, které mohou dopomoci k tomu, aby se lidé se sluchovým postižením dozvěděli o přítomnosti návštěvy za dveřmi. Jedním takovým zařízením je systém k instalaci do světelného rozvodu, který po stisknutí dveřního tlačítka rozsvěcuje a zhasíná běžná stropní světla. U dalšího systému s vysílačkou je ke zvonkovému tlačítku namontována malá rádiová vysílačka, která po stisknutí tlačítka začne vysílat rádiový signál, který zachytí přijímač ve speciálním svítidle v domě. Svítidlo následně začne blikat. Svítidel s přijímačem musí být tolik, kolik je místností, aby člověk s postižením mohl poznat přítomnost návštěvy, ať se bude aktuálně nacházet kdekoli v domě. Podobných zvláštních pomůcek, dá se říci, vychytávek, usnadňujících život lidem s těžkým sluchovým postižením je mnoho, podrobněji jsou všechny jmenované pomůcky uvedeny opět v příloze č. II bakalářské práce.

2.2 Posuzování zdravotního stavu

Podá-li si člověk se zdravotním postižením žádost o přiznání příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky, pak jednou ze základních neopomenutelných podmínek pro přiznání nároku na tento příspěvek je kladné posouzení zdravotního stavu lékařem posudkové služby spadající pod Českou správu sociálního zabezpečení (LPS ČSSZ).

Jak uvádí také autorka Arnoldová, „lékaři lékařské posudkové služby České správy sociálního zabezpečení vypracovávají posudky nejenom pro systém důchodového pojištění a pro systém nemocenského pojištění, ale také pro dávky pro osoby zdravotně postižené, pro příspěvek na péči v rámci sociálních služeb a pro dávky státní sociální podpory“.
(Arnoldová, 2011, s. 44)

I před přiznáním příspěvku na zvláštní pomůcku je tedy nezbytné posoudit zdravotní stav konkrétní osoby s postižením, která si o příspěvek na zakoupení zvláštní pomůcky na úřadu práce požádá. Toto posouzení může trvat i několik měsíců z důvodu zahlcenosti lékařů žádostmi o pomůcky a jiné dávky, tudíž si žadatel vždy musí na výsledek nějakou dobu počkat, což může znamenat nevýhodu, potřebuje-li člověk pomůcku akutně.

„Lékaři LPS ČSSZ spolupracují s odborníky všech medicínských oborů. Jejich zprávy, z nichž posudkoví lékaři vycházejí, jsou podkladem pro vypracování objektivního posudku o zdravotním stavu občana. Posudkoví lékaři musí být schopni posoudit zdravotní stav občana ve všech souvislostech, a to tak, aby nepochybili v medicínské složce“.
(Arnoldová, 2011, s. 44)

Posudek, o němž bude dále blíže pojednáno, je poté stěžejním dokumentem pro rozhodování o přiznání či nepřiznání příspěvku na zvláštní pomůcku.

2.2.1 Lékařský posudek

Lékařský posudek vydává orgán posudkové služby sociálního zabezpečení v rámci jejich kompetence stanovené zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Posudek vždy obsahuje výrok o plnění či neplnění stanovené zdravotní podmínky pro přiznání příspěvku. Tyto podmínky jsou stanoveny právními předpisy pro vymezený okruh sociálních dávek a tvoří tak předepsaný podklad pro rozhodovací činnost ve správním řízení. Při posuzování musí posudkový lékař vždy vycházet z lékařských zpráv dané osoby,

kteřé jsou vypracovány odbornými lékaři, ze stanovených diagnóz. Posudkový lékař přihlédne též k výsledku vlastního vyšetření. (Arnoldová, 2011, s. 46) Samotná diagnóza nemusí vypovídat nic o závažnosti postižení člověka. Kromě konkrétní diagnózy potřebuje posudkový lékař znát individuální závažnost zdravotního postižení a také podle toho uvážit, jaký je stupeň zdravotního postižení nebo míra poklesu schopnosti vykonávat soustavnou výdělečnou činnost u dané osoby. V sociálním zabezpečení je kladen důraz na hodnocení funkčních důsledků zdravotního postižení, je brán zřetel na to, jaké dopady má dané zdravotní postižení na každodenní běžný život člověka, v čem ho postižení ovlivňuje či omezuje. Je nutno si uvědomit, že jeden typ postižení může být u dvou odlišných osob zvládán různým způsobem. Musíme zohlednit také skutečnost, že u posuzované osoby může existovat vícero zdravotních postižení nejednou. Posudkový lékař tedy nesmí opomínat individualitu každého případu, kterým se zabývá, a hodnotit daný případ pečlivě, i se zřetelem k tomu, pro jaký systém posudek zpracovává. Celkově jde o činnosti zakončené vydáním posudku přijímaného na principu individuálního posouzení ve smyslu odpovědnosti jednoho lékaře za posudkový závěr. (Arnoldová, 2011, s. 45)

2.3 Vliv využití zvláštních pomůcek na kvalitu života osob s postižením

V České republice působí v současné době celá řada různých sdružení zdravotně postižených, v nichž se sdružují jednak lidé s určitým postižením, ale existují též organizace rodičů dětí s postižením a spousta nadací a zařízení, jež se zaměřují na pomoc lidem s postižením. Dle autora Novosada (2009, s. 51) „tyto organizace pracují jednak na místní úrovni, v terénu a jednak se společně sdružují k efektivnímu prosazování svých potřeb v oblasti legislativy, sociální a zdravotní péče, školství, zaměstnávání apod.“ Lidé se zdravotním postižením, ať již tělesným, sluchovým nebo zrakovým v těchto místech mohou získat cenné zkušenosti a rady týkající se možnosti využití kompenzačních pomůcek. Mohou své potřeby zkontrolovat s lidmi s podobným postižením a mohou si uvědomit, že zvláštní pomůcky v mnohých případech skutečně pomohou zvýšit kvalitu života člověka s postižením.

Pod pojmem zvláštní pomůcky neboli pomůcky kompenzační si každý člověk představí nějaký předmět, který jednoduše pomáhá, něco kompenzuje, usnadňuje. Různé pomůcky běžně používáme v zaměstnání, v domácnosti, pomůcky pro vyučování a jiné. Pro osoby se zdravotním postižením a též pro osoby, které pečují o takové jedince, mají různé pomůcky,

at' již kompenzační, zdravotnické nebo rehabilitační, dále hygienické či relaxační pomáhat druhým především při sebeobsluze, pohybech, komunikaci, mezilidských vztazích, výživě a pomáhají udržovat zdraví také osob pečujících, neboť usnadňují práci a zkvalitňují péči o osoby s postižením. Jde-li např. o osoby s tělesným postižením, mohou jim zvláštní pomůcky pomoci překonávat nejrůznější bariéry, dostat se snadněji z jednoho místa na druhé, cestovat a udržovat kontakt s přáteli a společností. U osob se zrakovým postižením je účelem použití zvláštních pomůcek především zmírnění jejich informačního deficitu nebo též umožnění či usnadnění každodenních činností. Běžné činnosti jsou u osob se zrakovým postižením vykonávány ve ztížených podmínkách ztráty či vážného poškození zraku a člověk se musí potýkat s mnoha překážkami. Jde zejména o ovlivnění pohybu a orientace, jednoduchých každodenních úkonů (péče o vlastní osobu, domácnost, orientace v čase atd.), vzdělávání a pracovních činností, dále jsou vystaveni omezení dostupnosti informací, jak textových tak obrazových. Principem zvláštních pomůcek je u těchto osob především zvětšení konkrétního obrazu, převedení informací do hmatové či akustické podoby tak, aby se člověku se zrakovým postižením využívání informací co nejvíce usnadnilo. (Květoňová, 2007, s. 68)

Veškeré zvláštní pomůcky umožní osobě s postižením sebeobsluhu nebo realizaci pracovního uplatnění, může též napomoci k přípravě na budoucí povolání, k získávání informací, ke vzdělávání člověka nebo jeho styku s okolím. Přitom je jistě nutno přihlížet i k dalším pomůckám, zdravotnickým prostředkům, úpravám a předmětům, které osoba využívá. Osoba s postižením může zvláštní pomůcku využívat ve svém sociálním prostředí k efektivnějšímu zajištění základních životních potřeb. I z toho důvodu předpoklady pro poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku souvisí s prozkoumáním sociálního prostředí člověka a s již zmíněným lékařským posouzením, zda mu zvláštní pomůcka může skutečně usnadnit zajišťování jeho potřeb. Při posuzování se vždy řídíme podmínkami, které jsou specifikovány v zákoně č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. V následující kapitole si tyto podmínky podrobněji charakterizujeme a seznámíme se s legislativním ukotvením příspěvku na zvláštní pomůcku.

3 PŘÍSPĚVEK NA ZVLÁŠTNÍ POMŮCKU JAKOŽTO JEDNA Z DÁVEK PRO OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

V této kapitole si objasníme legislativní ukotvení příspěvku na zvláštní pomůcku a charakterizujeme si systém nepojistných sociálních dávek, do něhož příspěvek spadá. Pro úplnost si uvedeme také zbývající příspěvky a benefity spadající do jmenovaného systému. Ukážeme si, jaké jsou podmínky nároku na příspěvek a jak celý proces přiznávání, respektive správního řízení, probíhá. Zaměříme se také na vliv změn v legislativě týkajících se právě posuzování příspěvku na zvláštní pomůcky.

Neexistuje jednoduchý návod na zvládnutí náročných životních situací, mezi něž lze bezpochyby řadit i život se zdravotním postižením. Každý kontakt s někým, kdo má viditelný handicap, je pro neinformovaného člověka provázán zvláštní směsicí zvědavosti, ostychu a studu. Každý je v podstatě zvědavý, jestli „ten druhý“ to či ono zvládne a jak. (Wiener, 2006, s. 88) Zmíněné podmínky ovlivněné daným zdravotním postižením může člověk s postižením v mnohých ohledech změnit právě využitím pro něj vhodných zvláštních pomůcek, o nichž byla řeč v předešlé kapitole. Je nutno však nezapomínat na fakt, že pořízení jmenovaných pomůcek je pro osoby s postižením často finančně příliš náročné, mnohdy přímo nedostupné. Právě z toho důvodu existuje možnost využít na zakoupení pomůcky příspěvku ze strany státu, který je dle zákona nazýván jakožto „příspěvek na zvláštní pomůcku“.

Peněžité příspěvky na zvláštní pomůcky jsou určeny osobám se zdravotním postižením s účelem zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení. V následující části je uvedeno legislativní ukotvení příspěvku a dále objasněno, jak člověk s postižením může zmíněný příspěvek od státu získat.

3.1 Příspěvek na zvláštní pomůcku a jeho legislativní ukotvení

Příspěvek na zvláštní pomůcku je jednou ze dvou nárokových dávek, která je upravena v zákoně č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Zákon upravuje postup poskytování dávky, tzv. správní řízení, o němž bude v dalších částech bakalářské práce taktéž blíže pojednáno. Nyní si uvedeme, jak je nárok na příspěvek na zvláštní pomůcky ve zmíněném zákoně přímo specifikován.

Dle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, „nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí nebo těžké sluchové postižení anebo těžké zrakové postižení charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a její zdravotní stav nevylučuje přiznání tohoto příspěvku. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se pro účely tohoto zákona považuje nepříznivý zdravotní stav, který, podle poznatků lékařské vědy, trvá nebo má trvat déle než 1 rok“. (ČESKO, 2011)

„Příspěvek se poskytuje na zvláštní pomůcku v základním provedení, které osobě vzhledem k jejímu zdravotnímu postižení plně vyhovuje a splňuje podmínku nejmenší ekonomické náročnosti. Tato podmínka se nevyžaduje, je-li příspěvek na zvláštní pomůcku poskytován na pořízení motorového vozidla nebo je-li oprávněnou osobou dítě“. (ČESKO, 2011) Zdravotní postižení charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku a zdravotní stavy vylučující jeho přiznání jsou uvedeny v příloze č. 1 bakalářské práce.

3.2 Související dávky pro osoby se zdravotním postižením

Lidem se zdravotním postižením jsou poskytovány ze systému nepojistných sociálních dávek další peněžité příspěvky, které je záhodno pro úplnost také krátce objasnit. Jedná se o příspěvek na mobilitu a příspěvek na péči, které si dále stručně objasníme. Jmenované dávky jsou součástí nepojistného sociálního systému a poskytují je krajské pobočky úřadů práce České republiky. Lze zmínit také průkaz osoby se zdravotním postižením, který ovšem není příspěvkem, ale spíše benefitem.

3.2.1 Příspěvek na péči

Příspěvek na péči je příspěvkem, který je určen osobám se zhoršeným zdravotním stavem na zajištění potřebné pomoci a péče o jejich vlastní osobu. Pomoc je zajišťována osobou blízkou, např. někým z rodiny, či prostřednictvím služeb sociální péče poskytovaných v domácím prostředí nebo v zařízeních sociálních služeb. Změny do oblasti sociálních služeb přinesl zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti od 1. ledna 2007.

Zmíněný zákon stanovuje nárok na příspěvek na péči pro osoby starší 1 roku, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebují pomoc jiné fyzické osoby

při zvládání základních životních potřeb. Posudkový lékař určí u dané osoby stupeň závislosti (dělíme na 4 stupně), od něhož se odvíjí finanční výše příspěvku (800-12 000 Kč). Stejně jako je tomu u příspěvku na zvláštní pomůcku, musí být osoba žádající o příspěvek na péči posouzena posudkovým lékařem. (ČESKO, 2006)

3.2.2 Příspěvek na mobilitu

Příspěvek na mobilitu je opakující se nároková dávka určená osobám se zdravotním postižením. Podmínky, za kterých lze příspěvek na mobilitu poskytnout, jsou stanoveny zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Prvním kritériem je, že osoba musí být držitel průkazu ZTP nebo ZTP/P přiznaného po 1. lednu 2014. Druhým kritériem je opakovaná doprava v kalendářním měsíci nebo skutečnost, že je osoba dopravována za úhradu. Třetím kritériem je, že osobě nejsou poskytovány pobytové sociální služby (v domově pro osoby se zdravotním postižením, domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče). Dané podmínky musí být splněny za celý kalendářní měsíc. Výše dávky činí 400 Kč měsíčně (tj. max. 4 800 Kč za rok). (ČESKO, 2011)

3.2.3 Průkaz osoby se zdravotním postižením

Průkaz osoby se zdravotním postižením jako takový nepředstavuje dávku, ale spíše benefit či výhodu. Od 1. ledna 2014 je možno tento průkaz získat pouze na základě nového správního řízení, které se zahajuje po podání žádosti na předepsaném tiskopise v některém z pracovišť úřadů práce. Existují tři druhy průkazů se zdravotním postižením a to TP, ZTP, ZTP/P. Nárok na průkaz má osoba starší 1 roku s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, které podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. Zdravotní stavy, které lze považovat za podstatné omezení schopnosti pohyblivosti a orientace jsou stanoveny ve vyhlášce č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Benefity plynoucí z držení průkazu přiznávají držitelům právní předpisy, a jsou to např. bezplatná doprava pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy, sleva 75 % jízdného ve vlaku a v autobusové dopravě, bezplatná doprava průvodce, daňové úlevy a jiné. (MPSV, 2013, s. 7)

3.2.4 Invalidní důchod

Hovoříme-li o osobách se zdravotním postižením, pak nemůžeme opomenout krátce zmínit také základní dávku ze systému důchodového pojištění určenou zdravotně postiženým osobám, kterou představuje invalidní důchod. Jde o základní dávku ze systému důchodového pojištění, kterou upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, vyplácenou ze strany ČSSZ. Podmínky nároku na invalidní důchod má pojištěnec, jestliže nedosáhl věku 65 let a stal se invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku invalidity podmínky nároku na řádný starobní důchod, popřípadě, byl-li mu přiznán předčasný trvale krácený starobní důchod, pokud nedosáhl důchodového věku, nebo se stal invalidním následkem pracovního úrazu. Pojištěnec se stane invalidním, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %.

Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla

- a. nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně,
- b. nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně,
- c. nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně. (ČESKO, 1995)

3.3 Průběh a podmínky získání příspěvku na zvláštní pomůcku

Zde si uvedeme, jaké jsou podmínky nároku na přiznání příspěvku a jak toto přiznávání probíhá. U příspěvku na zvláštní pomůcku je účastníkem řízení žadatel o dávku. Podmínkou pro poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku dále je, že osoba je starší 3 let, je-li tento příspěvek poskytován na pořízení motorového vozidla nebo na úpravu bytu. Je-li příspěvek poskytován na pořízení vodícího psa, pak je podmínkou, že osoba musí být starší 15 let. Řízení o přiznání dávky se zahajuje na základě písemné žádosti podané na tiskopisu předepsaném ministerstvem práce a sociálních věcí. Pokud požadovaný příspěvek není podán na předepsaném tiskopisu, musí být tento nedostatek odstraněn. Následuje správní řízení, což je zákonem předepsaný průběh poskytnutí dávky. Za den zahájení správního řízení považujeme den, v němž byla správně podána žádost konkrétní osoby. (ČESKO, 2011)

3.3.1 Správní řízení ve věci přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku

Správní řízení je zákonem předepsaný postup, který udává podmínky nároku, za jakých lze o příspěvek na zvláštní pomůcku žádat a poskytovat jej. Postupy správního řízení také upravuje zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, a zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce ČR a o změně souvisejících zákonů.

V řízení o příspěvek na zvláštní pomůcku je nutno postupovat přesně dle správního řádu. Vše začíná tím, že si osoba s postižením o příspěvek požádá. Žádost o dávku musí obsahovat, jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození, rodné číslo, rodinný stav a adresu místa trvalého pobytu každé společně posuzované osoby. Dále musí žadatel doložit doklad o výši svých příjmu a příjmů společně posuzovaných osob. Příjem se stanovuje podle zákona o životním a existenčním minimu.

Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením rozlišuje, zda jde o zvláštní pomůcku v ceně do nebo přes 24 000 Kč. Specifické podmínky má poskytování příspěvku na pořízení motorového vozidla. Na pořízení zvláštní pomůcky v ceně nižší než 24 000 Kč se příspěvek na zvláštní pomůcku poskytne jen osobě, která má příjem nižší než osminásobek životního minima jednotlivce nebo životního minima společně posuzovaných osob. (ČESKO, 2011)

Pokud je žadatelem o příspěvek osoba, která nemá způsobilost k právním úkonům nebo je tato způsobilost omezena, pak ji zastupuje zákonný zástupce. U nezletilých dětí jsou podle zákona o rodině zástupci rodiče, u osvojených dětí osvojitelé, v případě, že tyto osoby nemohou dítě zastupovat, pak je to soudem určený poručník, případně opatrovník.

Pracoviště úřadu práce po podání žádosti následně přeruší řízení o příspěvek na zvláštní pomůcku na dobu, po kterou okresní správa sociálního zabezpečení posoudí zdravotní stav žadatele. Řízení se přeruší usnesením, které se doručí žadateli do vlastních rukou.

Posuzování zdravotního stavu pro účely příspěvku na zvláštní pomůcku posoudí posudkový lékař OSSZ, což jsme si již objasnili ve druhé kapitole bakalářské práce. Lékař vychází zejména z nálezu ošetřujícího lékaře, případně z výsledků funkčních vyšetření a z vlastního vyšetření. Vlastní vyšetření v praxi znamená provedení místního šetření lékařem posudkové služby. Posudky tvoří podklady pro rozhodování o přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku. (Arnoldová, 2011, s. 75)

Po obdržení lékařského posudku, správní orgán vždy obnoví řízení a vyzve klienta k seznámení se s podklady před vydáním rozhodnutí. (ČESKO, 2004)

Rozhodnutí o příspěvku na zvláštní pomůcku se řídí taktéž správním řádem. Proti nepřiznání příspěvku na zvláštní pomůcku, nebo proti přiznané výši příspěvku na zvláštní pomůcku lze samozřejmě podat odvolání k Ministerstvu práce a sociálních věcí (dále jen MPSV). Po případném odvolání zdravotní stav posuzují posudkové komise MPSV. (ČESKO, 2004)

3.3.2 Stanovení výše příspěvku na zvláštní pomůcku

Je nutno také objasnit, dle čeho je stanovována výše konkrétních příspěvků na zvláštní pomůcky. Výše příspěvku se stanoví s 10% spoluúčastí osoby na financování vybrané zvláštní pomůcky z předpokládané nebo již zaplacené ceny této pomůcky, nejméně však 1 000 Kč. Žádá-li osoba opakovaně o příspěvek na různé zvláštní pomůcky v ceně do 24 000 Kč, lze tento příspěvek poskytnout, i když příjem osoby a osob s ní společně posuzovaných přesahuje již zmiňovaný osminásobek životního minima. (ČESKO, 2011)

Je nutno podotknout, že maximální výše příspěvku na zvláštní pomůcku činí 350 000 Kč. Součet vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcku nesmí v 60 kalendářních měsících po sobě jdoucích přesáhnout částku 800 000 Kč. Maximální výše příspěvku na zvláštní pomůcku, konkrétně na pořízení motorového vozidla, činí 200 000 Kč. Přiznání v této výši však bývá spíše výjimkou. V maximální výši lze přiznat příspěvek osobě, u které je četnost a důvod dopravy na úrovni dopravy do zaměstnání, školy, předškolního zařízení, zařízení sociálních služeb apod. v denní frekvenci. Podmínky nároku na pořízení motorového vozidla mají svá specifika oproti ostatním zvláštním pomůckám - v otázce věku, stanovení výše dávky a povinnosti vrátit poměrnou část dávky apod. Obecným pravidlem je, že se zvyšujícím se příjmem, klesá výše příspěvku (samozřejmě, odchylkou budou individuální případy). Výše příspěvku se stanoví s přihlédnutím k četnosti dopravy, k příjmu osob, k celkovým sociálním i majetkovým poměrům a přihlíží se také k tomu, zda osoba již vlastní či užívá nějaké motorové vozidlo, k otázce, kdo jej bude řídit, jak často, atd. (ČESKO, 2011)

3.4 Vliv sociální reformy na poskytování dávek pro osoby se zdravotním postižením

Poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky bylo značně ovlivněno sociální reformou v roce 2012. Cílem a základním úkolem sociální reformy bylo vytvořit především efektivní

system správy veřejných prostředků určených pro sociální oblast. Je však otázkou, zda se toto povedlo. Změny se týkaly celé oblasti systému administrace a distribuce dávek sociální ochrany, oblasti péče o osoby se zdravotním postižením, zabezpečení osob v hmotné nouzi a pomoc státu rodinám s nezaopatřenými dětmi.

Sociální reforma souvisela s přijetím zákona č. 366/2011 Sb., kterým se měnil zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, dále se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Došlo ke sjednocení procesu výplaty dávek nepojistného sociálního systému, s účinností od data 1. 1. 2012, kde taktéž spadají příspěvky na zvláštní pomůcky. Byly přijaty také další právní předpisy upravující legislativu nepojistných sociálních dávek v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Významný je především zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, v němž byly upraveny a nově specifikovány podmínky nároku na příspěvek na zvláštní pomůcku a další související příspěvky.

Přijetím všech legislativních opatření vláda deklarovala hlavní cíle sociální reformy jako zjednodušení systému sociální ochrany, zefektivnění práce orgánů státní správy, dosažení maximální možné účelnosti dávek, snížení administrativní zátěže pro uživatele služeb, efektivní zacílení a zajištění adresnosti sociálních dávek. Jednotný správní orgán měl přinést komplexnější přehled o situaci žadatele o příspěvky.

3.4.1 Změny v zákonech související s poskytováním příspěvků na zvláštní pomůcky

System nepojistných sociálních dávek, do něhož spadá příspěvek na zvláštní pomůcku, byl historicky založen především na zákonech přijatých ještě před rokem 1989. Jednalo se o zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení ve znění pozdějších právních předpisů a zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších právních předpisů, jejichž účinnost se vztahovala na období od 1. 10. 1988 do 31. 12. 2011. V předpisech byl upraven systém dávek a služeb pro rodiny s dětmi, osoby se zdravotním postižením, občany vyžadující mimořádnou pomoc, občany společensky nepřizpůsobivé a staré občany. Vyhláška č. 182/1991 Sb., která až do 31. 12. 2011 upravovala poskytování dávek sociální péče pro osoby se zdravotním postižením, byla prováděcím předpisem k zákonu č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.

Nejstarším zákonem, který upravoval výplatu dávek pro OZP, byl zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, součástí zákona byla prováděcí vyhláška č. 182/1991 Sb., MPSV ČR. Tato vyhláška upravovala řadu dávek pro občany se zdravotním postižením a staré občany, které byly posuzovány a poskytovány samostatně. Tvořily je tyto dílčí příspěvky:

- příspěvek na úhradu za užívání garáže,
- příspěvek na individuální dopravu,
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla,
- příspěvek na celkovou opravu motorového vozidla,
- příspěvek na zvláštní úpravu motorového vozila,
- příspěvek na provoz motorového vozidla,
- příspěvek na opatření zvláštních pomůcek,
- příspěvek na úpravu bytu,
- příspěvek na individuální úpravu motorového vozidla,
- příspěvek na úhradu za užívání bezbariérového bytu a garáže,
- příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým občanům na výživu vodícího psa.

Z těchto mnoha dílčích dávek, které byly poskytovány občanům se zdravotním postižením, vznikly následně pouze dvě nově agregované dávky, které od 1. ledna 2012 upravuje zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Tento zákon přinesl zásadní změny ve struktuře všech dávek. Zákon obsahuje dvě základní nárokové dávky, a to příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. V zákoně jsou specifikovány podmínky pro přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením, který jsme si v rámci bakalářské práce taktéž uvedli.

Zmíněný zákon upravuje od ledna 2012 poskytování veškerých peněžitých dávek pro osoby se zdravotním postižením určených ke zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení a podpoře jejich sociálního začleňování.

Nutno dodat, že kompetence k poskytování dávek a služeb byly v minulosti poměrně složitě rozčleněny mezi obce (původně národní výbory) a okresní úřady (původně okresní národní výbory). Tyto předpisy od svého vzniku až do roku 1992 upravovaly také systém nepojistných sociálních dávek (dle interního materiálu ÚP).

V roce 2004, přesně k 1. 4. 2004 přešla agenda státní sociální podpory do působnosti úřadů práce. Systém nepojistných sociálních dávek byl do té doby značně roztržštěný, a jak z pozice klientů, tak z hlediska řízení veřejných systémů velmi nepřehledný, byla ztížena orientace v systémech nepojistných sociálních dávek a častokrát byla značně komplikována komunikace občanů s orgány veřejné správy. Přestože člověk svou situaci vnímal jako jeden komplex životních okolností, musel svou situaci řešit u různých orgánů s různými sídly. Sjednocení dávkových agend do jednotného správního orgánu přineslo aplikaci jednotné praxe v řízení, ve výplatě a kontrole využití všech sociálních dávek. Také informační systémy začaly sdružovat veškeré dávky pohromadě a mohly tak být konečně efektivně využity (dle interního materiálu ÚP). V tomto ohledu byla legislativní změna jistě pozitivní. Přinesla však také určitá zpřísnění a omezení, která poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky také značně ovlivnila.

Nyní přejdeme k praktické části bakalářské práce, jejímž obsahem jsou výsledky z uskutečněného výzkumného šetření, které sleduje stav poskytovaných příspěvků na zvláštní pomůcky a dle těchto údajů zjišťuje, jaká zvláštní pomůcka je nejvíce využívána. Mimo jiné zkoumá též vliv zmíněných legislativních změn na poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VYUŽÍVÁNÍ ZVLÁŠTNÍCH POMŮCEK NA VSETÍNSKU V LETECH 2009-2013

4.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem bakalářské práce je využívání příspěvků na zvláštní pomůcky u osob se zdravotním postižením, které bylo značně ovlivněno přijetím nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších právních předpisů a také sociální reformou. Analýzou vývoje počtu poskytnutých příspěvků, druhů zvláštních pomůcek, na které byly příspěvky poskytnuty, zkoumáme, jak se měnil stav využívání zvláštních pomůcek u osob s jednotlivými typy zdravotního postižení, a zjišťujeme, která ze zvláštních pomůcek je tou nejvyužívanější. Výzkumný projekt také přináší pohled na finanční výdaje v oblasti poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením za období 2009-2013. Zaměřuje se také na to, jaký vliv na poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky zanechal zmíněný zákon z roku 2011, jež nabyl platnosti v roce 2012.

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bakalářské práce je zmapovat stav (vývoj) poskytovaných (vyplacených) příspěvků na zvláštní pomůcky určené pro osoby se zdravotním postižením ve stanoveném období (2009 až 2013) a dospět ke zjištění toho, která z pomůcek je mezi osobami se zdravotním postižením tou nejvyužívanější. S ohledem na rozsah cíle bakalářské práce byly stanoveny tyto dílčí cíle:

1. Zjistit, jaký je celkový počet vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcky u jednotlivých cílových skupin osob s postižením, které mohou na poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku dle zákona dosáhnout (tj. osoby s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením).
2. Určit, která zvláštní pomůcka byla v daném období nejčastěji využívána u jednotlivých skupin osob se zdravotním postižením.
3. Zjistit, zda mělo zavedení nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, vliv na počty a finanční výdaje přiznaných příspěvků na zvláštní pomůcky.

4.3 Výzkumný vzorek - vymezení základního souboru

Výzkum byl uskutečněn na Úřadu práce ve Vsetíně studiem a analýzou spisových dokumentů obsahujících údaje o poskytnutých či vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v letech 2009-2013. Přesněji se jedná o spisy, které jsou vedeny o každé osobě žádající o příspěvek na zvláštní pomůcku v organizaci Úřadu práce České republiky, Krajské pobočky ve Zlíně, Kontaktního pracoviště ve Vsetíně, přesněji na oddělení nepojistných sociálních dávek, prostřednictvím něhož byly sociální příspěvky na pořízení zvláštních pomůcek poskytnuty v letech 2012 a 2013. Byly využity též spisy osob vedené od roku 2009 do roku 2011, které byly v rámci delimitace postoupeny z obce s rozšířenou působností Vsetín, jež zpracovávala tuto agendu do roku 2011.

Je potřeba zmínit, že oddělení nepojistných sociálních dávek je oddělením, ve kterém si lidé se zdravotním postižením mohou požádat nejen o příspěvek na zakoupení zvláštních pomůcek, ale také o příspěvek na péči (PnP), příspěvek na mobilitu (MOB) a o průkaz pro osoby se zdravotním postižením (OZP), o nichž bylo podrobněji pojednáno v teoretické části bakalářské práce.

4.4 Výzkumné otázky

Ke splnění stanoveného cíle bakalářské práce jsem si stanovila celkem tři hlavní výzkumné otázky. Ke snadnějšímu zodpovězení každé hlavní otázky napomůže několik otázek dílčích.

Hlavní výzkumná otázka č. 1.

Jak se vyvíjel stav poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky osobám se zdravotním postižením v letech 2009 – 2013?

Ke snadnějšímu zodpovězení hlavní otázky bylo potřeba stanovit otázky dílčí, které nám pomohou rozčlenit cílovou skupinu osob se zdravotním postižením na 3 kategorie osob, jimž mohou být dle zákona příspěvky poskytnuty. Dílčí otázky mají následující znění:

Jak se vyvíjel počet poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky u osob s tělesným postižením?

Jak se vyvíjel počet poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky u osob se zrakovým postižením?

Jak se vyvíjel počet poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky u osob se sluchovým postižením?

Hlavní výzkumná otázka č. 2.

Jaká zvláštní pomůcka byla u osob se zdravotním postižením ve stanoveném období (2009-2013) nejčastěji využívána?

K dané otázce byly opět stanoveny otázky dílčí směřující ke zjištění nejvíce využívané pomůcky u každé ze tří kategorií osob, které mohou dle zákona na poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku dosáhnout. Dílčí otázky:

Jaká zvláštní pomůcka byla nejvíce využívána osobami s tělesným postižením?

Jaká zvláštní pomůcka byla nejvíce využívána osobami se zrakovým postižením?

Jaká zvláštní pomůcka byla nejvíce využívána osobami s postižením sluchovým?

Hlavní výzkumná otázka č. 3.

Do jaké míry ovlivnilo zavedení nového zákona (č. 329/2011 Sb.) vyplácení příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v letech 2009- 2013?

Dílčí otázky:

Jak zavedení nového zákona ovlivnilo vývoj počtu vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcky u osob s tělesným, sluchovým a zrakovým postižením?

Jak zavedení nového zákona ovlivnilo finanční výdaje na poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky?

4.5 Průběh výzkumu a zvolená výzkumná strategie

K realizaci výzkumu byla zvolena kvantitativní strategie. Jako metoda výzkumu byla zvolena obsahová analýza dokumentů (spisů). Dle autora Gavory (2000, s. 118), „u kvantitativní obsahové analýzy se obsahové prvky textu kvantifikují – vyjadřuje se

jejich frekvence, pořadí nebo stupeň. U kvantitativní analýzy je obsah textu, který je sám o sobě kvalitativní (slova, věty, témata) převeden na kvantitativní míru.“

Jedná se o metodu, díky níž jsou získána data pro výzkum, aniž by byli zatěžováni účastníci jednotlivých správních řízení, tj. osoby se zdravotním postižením. Zároveň jde však o metodu časově náročnou, neboť si vyžaduje podrobnou analýzu, kvantifikaci, tabulaci a interpretaci dat ve velkém rozsahu (cca 500 spisů). K uskutečnění výzkumu byla využita obsahová analýza konkrétně spisové dokumentace vedené o poskytovaných příspěvcích na zvláštní pomůcky, archivované na pracovišti Úřadu práce ve Vsetíně. Jako stěžejní k analýze dokumentů bylo zvoleno období od roku 2009 až do roku 2013. Stanovené pětileté období zahrnuje veškeré změny v legislativě související s poskytováním příspěvků pro osoby se zdravotním postižením a z toho důvodu toto období považujeme za dostatečně široké ke zkoumání dané problematiky.

Výzkum byl uskutečněn od prosince 2013 do února 2014 a byl proveden na oddělení nepojistných sociálních dávek v organizaci Úřadu práce ve Vsetíně. Jak již bylo řečeno, ve výzkumu byla využívána data z předem stanoveného období let 2009 - 2013.

Výzkumná strategie byla zaměřena na využívání příspěvků na zvláštní pomůcky z předem stanoveného období a dále se zaměřovala na zjištění počtu vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcky u osob s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, u osob s těžkým zrakovým postižením a u osob s těžkým sluchovým postižením. Výzkumný projekt byl zaměřen na zjištění, zda došlo k poklesu či navýšení těchto vyplacených příspěvků ze státního rozpočtu, a zda legislativní změny v daném období souvisely s kolísáním poskytovaných dávek a zkoumá, které z kompenzačních pomůcek jsou nejčastěji využívány u jednotlivých skupin osob se zdravotním postižením ve stanoveném období (2009 – 2013).

Výzkum začínal studiem uceleného počtu spisů, které jsou archivovány počínaje od roku 2009 do konce roku uplynulého. Jednalo se o počet cca 500 spisů obsahujících údaje o osobách, jimž byly v daném období poskytnuty příspěvky na zakoupení konkrétních zvláštních pomůcek, o které žádali na Úřadu práce ve Vsetíně, oddělení nepojistných sociálních dávek zabývající se přímo poskytováním veškerých dávek pro osoby se zdravotním postižením.

Studiem veškeré spisové dokumentace bylo postupně zjišťováno, na které ze zvláštních pomůcek byly příspěvky v daném období vyplaceny a jaké cílové skupině osob se zdravotním postižením byly poskytnuty, tedy zda jde o osoby s tělesným, zrakovým či sluchovým postižením. Dále bylo studiem dokumentace určeno, jaké finanční výdaje byly vynaloženy na poskytování příspěvků u jednotlivých skupin osob se zdravotním postižením.

4.6 Zpracování dat

Úřad práce České republiky, Krajské pobočky ve Zlíně, Kontaktní pracoviště Vsetín (oddělení nepojistných sociálních dávek) je institucí, která v současné době uchovává archivní materiál veškerých sociálních dávek nepojistného sociálního systému. Vzhledem k tomu, že v elektronické podobě není možno potřebná data pro vytvoření našeho výzkumného souboru nalézt, bylo zapotřebí použít archivní soubory v tištěné podobě dle našeho zkoumaného období, tj. od roku 2009 do roku 2013. Skartační doba archivovaných údajů o klientech oddělení nepojistných sociálních dávek je 15 let, lze proto zpětně vyhledat velké množství dat v podobě spisových dokumentů. Pro náš výzkum bylo zapotřebí získat potřebná data a určit si, jakým postupem a způsobem je z archivních materiálů získáme.

Celkově se v archivu oddělení nepojistných sociálních dávek nachází přes cca 3 000 spisů vedených o veškerých dávkách pro osoby se zdravotním postižením, do nichž zařazujeme jednak příspěvek na péči, příspěvek na mobilitu, průkazy OZP a příspěvky na zvláštní pomůcky, což jsou spisy stěžejní pro náš výzkum. Ve výzkumu jsme využili dokumentů dostupných z předem stanoveného období roku 2009 až do roku 2013, což čítalo cca 500 spisů. Pro zajímavost lze podotknout, že ze statistického hlediska se jedná o cca 17 % spisů na celém oddělení nepojistných sociálních dávek.

Jak již jsme si řekli, nejdříve bylo potřeba nalézt jen ty spisové dokumentace týkající se příspěvků na zvláštní pomůcky. Z těchto byly vybrány kladně vyřízené příspěvky osobám s tělesným, následně zrakovým a sluchovým postižením a spisy byly poté rozčleněny do třech skupin dle jednotlivých typů postižení osob.

Dalším krokem bylo seřazení jednotlivých spisů našeho zkoumaného období do jednotlivých let, tj. od roku 2009 až do roku 2013.

Data byla zpracována pomocí statistické metody. Při podrobném prostudování spisové dokumentace jsme zachytili základní identifikační údaje, jež byly pro náš výzkum významné, což jsou počty vyplacených příspěvků na jednotlivé druhy zvláštních pomůcek poskytovaných tělesně, zrakově a sluchově postiženým osobám. Postupně byla shromažďována potřebná data ze všech spisů zařazených do výzkumu, byly vytvářeny různorodé seznamy a statisticky zpracovávány údaje dostupné z každého roku námi stanoveného období (2009 – 2013). Počty poskytnutých příspěvků byly do jednotlivých let zařazeny a celý soubor dat byl poté převeden do podoby tabulek. Ze všech dostupných získaných dat byly vytvořeny nejen konkrétní tabulky, ale i grafy, v nichž jsou zjištěná data názorně zobrazena. V následující kapitole nahlédneme na podrobné výsledky, ke kterým jsme dospěli po zpracování veškerých využitých dat.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V kapitole se zaměříme na analýzu a podrobnou interpretaci všech získaných dat. Pro lepší orientaci byly stanoveny 3 základní kategorie v návaznosti na výzkumné otázky. Zjištěné výsledky byly dle stanovených kategorií rozděleny do tří ucelených částí, respektive kapitol. V první kapitole se zaměříme na vývoj počtu poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky osobám s různými typy zdravotního postižení v období od roku 2009 do 2013. Ve druhé kapitole si dle poskytnutých příspěvků ukážeme, která ze zvláštních pomůcek je nejčastěji využívaná u osob s jednotlivými typy zdravotního postižení. Třetí kapitola směřuje ke zjištění, zda zavedení nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, který nabyl platnosti v roce 2012, tj. asi v polovině námi sledovaného období, ovlivnilo poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky, nebo zda se změna zákona na poskytování příspěvků neodrazila. Na vliv zákona je však pohlíženo nejen ve třetí kapitole, ale komplexně v rámci všech tří stanovených kategorií v praktické části bakalářské práce.

5.1 Vývoj příspěvků na zvláštní pomůcky

V první části se s ohledem na první výzkumnou otázku zaměříme na to, jaký byl vývoj počtu poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením ve vymezeném období 2009 - 2013. K zodpovězení hlavní výzkumné otázky jsme si dále stanovili tři dílčí podotázky, které mají pomoci problematiku objasnit více do hloubky. Postupně se zaměříme na vývoj poskytnutých příspěvků u jednotlivých skupin osob s postižením tělesným, zrakovým a sluchovým, které dle zákona mohou využít nároku na příspěvek k zakoupení zvláštní pomůcky. V následující tabulce je ke každému roku daného období vyjádřen v číslech celkový počet poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky v jednotlivých letech sledovaného období.

Tabulka č. 2. Celkové počty poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v období 2009 - 2013

Osoby se zdravotním postižením					
Období	2009	2010	2011	2012	2013
Poskytnuté příspěvky celkem	117	115	127	30	40

Po sečtení všech příspěvků poskytnutých v každém ze sledovaného roku bylo v průběhu pěti let poskytnuto celkem 429 příspěvků na zakoupení zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením. Z tabulky č. 3 je patrné, že nejvíce příspěvků za sledované období bylo poskytnuto v roce 2011, tedy 127 příspěvků. Oproti uplynulým letům zde došlo k navýšení. Za tímto navýšením mohla stát i ta skutečnost, že lidé se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým) obecně více žádali o všechny příspěvky z prostého důvodu, a to z obavy, co přinese nový zákon. V následujících letech, tedy po přijetí nového zákona, kdy byly podmínky pro poskytování příspěvků značně zpřísněny, můžeme sledovat velmi výrazný pokles vyplacených příspěvků, z čehož lze usuzovat, že nový zákon skutečně přiznávání příspěvků ovlivnil a snížil též množství financí státem poskytovaných na vyplacení těchto příspěvků.

Pojďme se nyní podívat na počty poskytnutých příspěvků v jednotlivých letech sledovaného období 2009 – 2013 konkrétně u osob s tělesným postižením.

V následující tabulce č. 3 jsou uvedeny celkové počty příspěvků poskytnutých z oddělení nepojistných sociálních dávek na zakoupení všech zvláštních pomůcek, jichž mohou osoby s tělesným postižením využít.

Tabulka č. 3. Počty poskytnutých příspěvků pro osoby s tělesným postižením

Osoby s tělesným postižením					
Období	2009	2010	2011	2012	2013
Poskytnuté příspěvky celkem	92	87	85	23	30

Celkově v daném období bylo poskytnuto 317 příspěvků na zakoupení zvláštní pomůcky pro osoby s tělesným postižením. V tabulce č. 4 vidíme, že v roce 2009 bylo poskytnuto nejvíce, tedy celkem 92 příspěvků pro osoby s tělesným postižením. Z tabulky je na první pohled patrné, že již od roku 2009 a dále počty poskytovaných příspěvků postupně klesaly. Lze říci, že vývoj poskytování příspěvků od roku 2009 do roku 2011 poměrně stagnoval, lišil se jen o několik málo poskytnutých dávek, avšak velmi výrazný pokles můžeme zaznamenat v roce 2012, kdy bylo poskytnuto pouze 23 příspěvků, což je ve srovnání s předchozími lety pokles velmi razantní. Opět je možné polemizovat o tom, že svůj vliv na snížení počtu příspěvků mělo zavedení nového zákona, které přineslo zpřísnění v oblasti

posuzování zdravotních stavů osob s tělesným postižením, jež posuzují posudkoví lékaři, o nichž jsme hovořili v teoretické části bakalářské práce. Mírný nárůst zaznamenává rok 2013, v němž je v porovnání s předešlým rokem zjevný nárůst o sedm příspěvků.

Dále nahlédneme na celkové počty příspěvků poskytnutých osobám se zrakovým postižením, které představuje tabulka č. 4.

Tabulka č. 4. Počty poskytnutých příspěvků pro osoby se zrakovým postižením

Osoby se zrakovým postižením					
Období	2009	2010	2011	2012	2013
Poskytnuté příspěvky celkem	5	9	14	6	8

Již na první pohled vidíme, že statisticky v daném období využívaly osoby se zrakovým postižením příspěvků na zakoupení zvláštní pomůcky výrazně méně, nežli předchozí skupina osob s postižením tělesným. V celém sledovaném období bylo celkem vyplaceno pouze 42 příspěvků na zakoupení zvláštní pomůcky pro osoby se zrakovým postižením. V roce 2009 byl celkový počet nejnižší, činil pouze 5 poskytnutých příspěvků. V roce 2010 byl celkový počet příspěvků poskytnutých pro 9 osob se zrakovým postižením. Z tabulky je patrné, že nejvíce příspěvků za sledované období bylo poskytnuto v roce 2011, tedy celkem 14. I zde lze v souvislosti s navýšením počtu uvažovat o vlivu obav ze zavedení nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. V roce 2012, tedy po zavedení zákona, byl celkový počet poskytnutých příspěvků již jen 6, v roce 2013 pak celkem 8 příspěvků.

Vývoj poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zrakovým postižením za sledované období je stabilnější nežli u předchozí skupiny. S ohledem na celkově nízké počty příspěvků v celém období nelze říci, že u skupiny zrakově postižených osob došlo vlivem zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, k nějakým výrazným změnám.

Nyní se zaměříme na příspěvky na zakoupení zvláštní pomůcky poskytované ve stanoveném období 2009 – 2013 třetí cílové skupině, tj. osobám se sluchovým postižením.

V následující tabulce č. 5 jsou uvedeny celkové počty poskytnutých příspěvků třetí cílové skupině opět vždy v každém roce sledovaného období.

Tabulka č. 5. Počty poskytnutých příspěvků pro osoby se sluchovým postižením

Osoby se sluchovým postižením					
Období	2009	2010	2011	2012	2013
Poskytnuté příspěvky celkem	20	19	28	1	2

Tabulka č. 5 nám ukazuje velice zajímavý vývoj v poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se sluchovým postižením. Dokládá, že největší počet vyplacených příspěvků za toto období byl zaznamenán v roce 2011, kdy byl ve srovnání s předchozími lety patrný nárůst, a bylo poskytnuto celkem 28 příspěvků. Rok 2012 a 2013 přinesl výrazný propad veškerých příspěvků poskytovaných lidem se sluchovým postižením. V roce 2012 byl dokonce poskytnut pouze jediný příspěvek k zakoupení zvláštní pomůcky a v roce 2013 pouze 2 příspěvky. Zde se vliv zavedení zákona č. 329/2011 Sb., projevil nejvíce a zpřísnění podmínek způsobilo, že osoby se sluchovým postižením mohou na poskytnutí příspěvků dosáhnout jen velmi stěží.

5.2 Nejčastěji využívané zvláštní pomůcky u osob se zdravotním postižením

Ve druhé části se pokusíme zodpovědět druhou výzkumnou otázku, zaměříme se na zjištění, která z dostupných pomůcek je nejčastěji využívána, respektive, který z příspěvků na pořízení zvláštní pomůcky byl ve sledovaném období (v letech 2009 – 2013) lidem se zdravotním postižením nejčastěji přiznáván.

Zaměříme se postupně na všechny tři cílové skupiny, tedy osoby s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením a na to, jaké zvláštní pomůcky jsou mezi těmito osobami využívány.

Nyní se podívejme na to, která z pomůcek je nejčastěji využívána konkrétně u osob s tělesným postižením, což přehledně zaznamenává tabulka č. 6, v níž můžeme nahlédnout

na počty příspěvků na zvláštní pomůcky poskytnutých v jednotlivých letech sledovaného období. Nutno podotknout, že pomůcky, které nebyly ve sledovaném období využity vůbec, nejsou do tabulky zahrnuty z důvodu zachování přehlednosti.

Tabulka č. 6. Seznam druhů poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby s tělesným postižením a jejich počty v jednotlivých letech

Osoby s tělesným postižením					
Seznam zvláštních pomůcek	2009 Σ	2010 Σ	2011 Σ	2012 Σ	2013 Σ
Motorové vozidlo	54	37	37	13	14
Dodatečná úprava auta	1	6	3	6	6
Přenosná rampa	1	3	3	2	3
Úprava WC a koupelny	18	19	18	2	1
Notebook			2		
Zařízení pro přesun vozíčkáře		1	4		3
Schodišťová plošina	5	5	6		1
Elektronický bidet			1		
Motomed			2		
Tříkolka	3	2	1		
Elektrický vozík	3	1	1		
Zařízení pro přesun do automobilu	3		2		
Schodolez	2	1	1		2
Radiomagnetofon			1		
Mobilní telefon			2		
Elektronický zápisník			1		
Dotykový monitor k PC		1			
Polohovací zařízení do postele		1			
Odsuvné dveře		1			
Přívěsný vozík za kolo	2	2			
Šlapadlo		1			
Točna pro otočnou sedačku		1			
Výukový program pro PC		1			
Lehátko pro Vojtovu metodu		1			

Nyní si dle tabulky shrneme, jaké příspěvky byly poskytovány v celém námi sledovaném období. Z celkového počtu 92 příspěvků poskytnutých v roce 2009 se ukázal jako nejčastější příspěvek na pořízení motorového vozidla, v tomto roce bylo těchto příspěvků poskytnuto celkem 54. Druhou nejžádanější pomůckou ve jmenovaném roce byl příspěvek na úpravu bytu s celkovým počtem 24 příspěvků. Třetí nejvyužívanější pomůckou byl příspěvek na schodišťovou plošinu, přičemž celkový počet čítal 5 poskytnutých příspěvků v daném roce.

Rok 2010 přinesl vývoj velmi podobný s ohledem na využívání příspěvků a tím i zvláštních pomůcek. Rovněž jako v předchozím roce byl i v roce 2010 nejvíce poskytován příspěvek na zakoupení motorového vozidla, a to celkem ve 37 případech. Jako druhý následoval, ve finálním počtu 20 příspěvků, příspěvek na úpravy koupelny a WC. Třetí nejvíce využívanou pomůckou v tomto roce je úprava automobilu (celkem 6 případů).

Rok 2011 je rokem přelomovým, v němž jsou naposledy poskytovány příspěvky na zvláštní pomůcky dle vyhlášky č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a která dvacet let upravovala poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky. V tomto roce můžeme opět zaznamenat určitou pravděpodobnost vlivu blížícího se zavedení nového zákona, z něhož hrozilo zpřísnění podmínek pro přiznávání příspěvků, a můžeme vidět znatelný celkový nárůst množství příspěvků na veškeré zvláštní pomůcky. V tomto roce bylo poskytnuto opět nejvíce příspěvků k zakoupení motorového vozidla, tj. celkem 37 příspěvků, druhou příčku zaujímá úprava koupelny a WC v počtu 24 příspěvků. Na třetím místě v pořadí nejvyužívanějších pomůcek je schodišťová plošina (6 případů).

Rok 2012 přinesl v poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky pro tělesně postižené osoby celkový pokles, jenž byl mimo jiné zapříčiněn tím, že některé příspěvky, např. příspěvek na polohovací zařízení do postele, obracecí postel, motorový vozík pro invalidy či dvoukolo byly zcela zrušeny. Jako nejvyužívanější pomůckou dle tabulky stále považujeme motorové vozidlo (příspěvek přiznán celkem 13krát).

Z uvedené tabulky č. 6 lze spatřit, že výrazný pokles poskytovaných příspěvků osobám s tělesným postižením pokračoval i v roce 2013, kdy došlo jen k velmi mírnému navýšení. Stále zůstáváme u toho, že motorové vozidlo bylo nejvíce využíváno (ve 14 případech). Stejně jako v roce 2012, i v roce 2013 byla v 6 případech využita dodatečná úprava motorového vozidla.

Lze tedy s jistotou konstatovat, že v námi sledovaném období byl nejčastěji poskytnutým příspěvkem pro osoby s tělesným postižením ve všech letech příspěvek na zakoupení motorového vozidla. Nejvyužívanější zvláštní pomůckou u této cílové skupiny je tedy **motorové vozidlo**.

Z dalších statistických údajů lze říci, že z uvedené tabulky vyplývá, že druhým nejčastěji vypláceným příspěvkem do roku 2012 byl příspěvek na úpravu koupelny a WC. Po zavedení zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, došlo vzhledem ke změnám v zákoně k prudkému poklesu počtů přiznávaných příspěvků. Důvodem je změna charakteru příspěvku, jelikož v dřívější právní úpravě (vyhláška č. 182/1991 Sb.) byl zahrnut do příspěvku na úpravu bytu (zde patřila např. i úprava přístupu do domu, k oknům a na balkón, úprava povrchu podlahy, zavedení vhodného vytápění atd.)

Následující tabulka č. 7 nám ukazuje, jaký byl vývoj poskytovaných příspěvků osobám se zrakovým postižením v námi sledovaném období.

Tabulka č. 7. Seznam druhů poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zrakovým postižením a jejich počty v jednotlivých letech

Osoby se zrakovým postižením					
Seznam zvláštních pomůcek	2009 Σ	2010 Σ	2011 Σ	2012 Σ	2013 Σ
Kamerová zvětšovací lupa	1	1	2	2	3
Digitální čtecí přístroj		1		1	1
Elektronická komunikační pomůcka				1	
Digitální zápisník pro nevidomé				1	2
Tiskárna reliéfních znaků	1			1	
MP3 přehrávač			1		
Pichtův psací stroj			1		
Radiomagnetofon		2	3		1
Kamerová televizní lupa	1	3	3		
Mobilní telefon	2		3		
Tandemové kolo		1	1		
Měřicí přístroj pro domácnost		1			
Speciální programové vybavení					1

Jak je patrné z tabulky, osobám se zrakovým postižením byly v jednotlivých letech sledovaného období příspěvky na zvláštní pomůcky poskytovány jen ojediněle. Po sečtení zjistíme, že v daném pětiletém období bylo přiznáno celkem 42 příspěvků pro tuto cílovou skupinu. V roce 2009 byly poskytnuty dva příspěvky na mobilní telefon, což čítalo nejvyšší počet v daném roce. V roce 2010 byl nejčastějším příspěvek na pořízení kamerové televizní lupy, jež byl poskytnut třem osobám. V roce 2011 byl nejčastěji poskytnut příspěvek na radiomagnetofon, kamerovou televizní lupu a mobilní telefon, všechny jmenované příspěvky byly poskytnuty shodně 3x v daném roce. V roce 2012 lze hodnotit jako nejvyužívanější, ačkoli jen ve 2 případech, příspěvek na zvětšovací kamerovou lupu. V roce 2013 byl také nejvyužívanějším příspěvek na kamerovou zvětšovací lupu poskytnutý třem osobám.

Vzhledem k nízkému počtu vyplacených dávek není možno s jistotou stanovit, která zvláštní pomůcka je u osob se zrakově postiženými v naší sledovaném období jednoznačně tou nejvyužívanější.

Nyní se podívejme na využívání příspěvků na zvláštní pomůcky u třetí cílové skupiny. Zjištěné výsledky jsou zaznamenány v tabulce č. 8, která zobrazuje, jak se vyvíjel stav poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky u osob se sluchovým postižením.

Tabulka č. 8. Seznam druhů poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se sluchovým postižením a jejich počty v jednotlivých letech

Osoby se sluchovým postižením					
Seznam zvláštních pomůcek	2009 Σ	2010 Σ	2011 Σ	2012 Σ	2013 Σ
Individuální indukční smyčka			1	1	
Televizor s teletextem	9	3	9		
Digitální vibrační a světelný budík		2	2		
Bezdrátová souprava sluchátek k TV	2	8	8		1
Mobilní telefon	1	2	2		1
Notebook			2		
Signalizace pláče dítěte			1		
Signalizace telefonního zvonku			1		
Počítačová sestava	3	4	2		
DVD přehrávač	1				
Signalizace bytového zvonku	4				

Z tabulky můžeme zjistit, že v daném období bylo cílové skupině se sluchovým postižením poskytnuto celkem 70 příspěvků na zvláštní pomůcky. Podívejme se na to, jaké příspěvky byly v jednotlivých letech poskytovány v největší míře. V roce 2009 bylo poskytnuto celkem 9 příspěvků na pořízení televizoru s teletextem a další příčku obsadil příspěvek na pořízení signalizace bytového zvonku, který byl poskytnut ve 4 případech. Možno zmínit také třetí nejčastěji poskytovaný příspěvek, jímž byl příspěvek na počítačovou sestavu (3x).

V roce 2010 byl nejvíce využíván příspěvek na bezdrátová sluchátka pro poslech televizoru, který byl poskytnut celkem 8 osobám. Dále možno zmínit, že ve 4 případech byl poskytnut příspěvek na počítačovou sestavu a 3 osoby využily příspěvku na nákup televizoru s teletextem.

V roce 2011 byl nejvíce poskytován příspěvek na nákup televizoru s teletextem, přesně pro 9 osob se sluchovým postižením. 8 osob využilo příspěvku na bezdrátovou soupravu pro poslech televizoru.

Vidíme, že v roce 2012 došlo k výraznému poklesu všech poskytovaných příspěvků pro tuto cílovou skupinu, v čemž je vývoj obdobný jako u první sledované skupiny osob s tělesným postižením. Opět bychom mohli přisuzovat vliv uvedení zákona č. 329/2011 Sb., v platnost. Příspěvek byl v tomto roce poskytnut pouze v jednom jediném případě, a to na zakoupení zvláštní pomůcky - indukční smyčky. V roce 2013 stav víceméně setrval a příspěvků na zvláštní pomůcky využily jen dvě osoby se sluchovým postižením. Celkově byly využity 2 příspěvky, z čehož 1 posloužil na nákup bezdrátového zařízení pro poslech televizoru a 1 byl použit na nákup mobilního telefonu.

Ze zjištěných výsledků lze konstatovat, že u osob se sluchovým postižením, jakožto třetí cílové skupiny, lze označit jako nejčastěji využívanou zvláštní pomůcku ve sledovaném období televizor s teletextem. Ačkoli byl tento příspěvek viditelně často využíván, v roce 2012 byl zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, trvale zrušen. Druhou nejčastěji využívanou zvláštní pomůckou v daném období byla bezdrátová souprava pro poslech televizoru, která je ze zákona poskytována nadále.

5.3 Vliv legislativních změn na vyplácení příspěvků na zvláštní pomůcky u osob se zdravotním postižením v letech 2009- 2013

V této kapitole se zaměříme na to, zda legislativní změny, jež vešly v platnost v průběhu námi sledovaného období, mohly nějakým způsobem ovlivnit poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky, a budeme tak směřovat k zodpovězení třetí hlavní výzkumné otázky. Již v uplynulých dvou kapitolách byl vliv legislativních změn průběžně sledován a bylo upozorněno na fakt vyplývající ze zkoumaných dat, že v roce 2012, v němž nabyl platnosti nový zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek pro osoby se zdravotním postižením, došlo k výraznému poklesu veškerých poskytovaných příspěvků na zvláštní pomůcky. Tím jsme do určité míry zodpověděli na dílčí otázku zkoumající, zda mělo zavedení nového zákona vliv na vývoj počtu vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcky u jednotlivých cílových skupin. Nutno říci, že některé dříve poskytované příspěvky byly ze zákona vyřazeny a natrvalo zrušeny, což jistě pokles poskytování příspěvků taktéž ovlivnilo. Jednalo se např. o pomůcky elektrický vozík, radiomagnetofon, dvoukolo, televizor, videorekordér nebo pomůcku zvanou „motomed“. Jejich vyřazení ze seznamu příspěvků pro osoby se zdravotním postižením samozřejmě zapříčinilo snížení celkového objemu finančních výdajů státu na poskytované příspěvky. Ve výzkumu se více zaměříme na to, do jaké míry se měnil vývoj finančních výdajů vynaložených na poskytování příspěvků v průběhu námi sledovaného období, čímž se pokusíme zodpovědět druhou dílčí otázku.

Zaměříme se nyní na to, zda mohl vývoj poskytovaných příspěvků souviset se zavedením nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, který nabyl platnosti v roce 2012. Následující tabulka č. 9 představuje celkové množství poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro všechny tři cílové skupiny, tedy osoby se zrakovým, sluchovým a tělesným postižením v jednotlivých letech námi sledovaného období 2009 – 2013. Níže pod tabulkou je vývoj poskytování příspěvků pro přesnější představu zobrazen také v grafické podobě (obrázek č. 1).

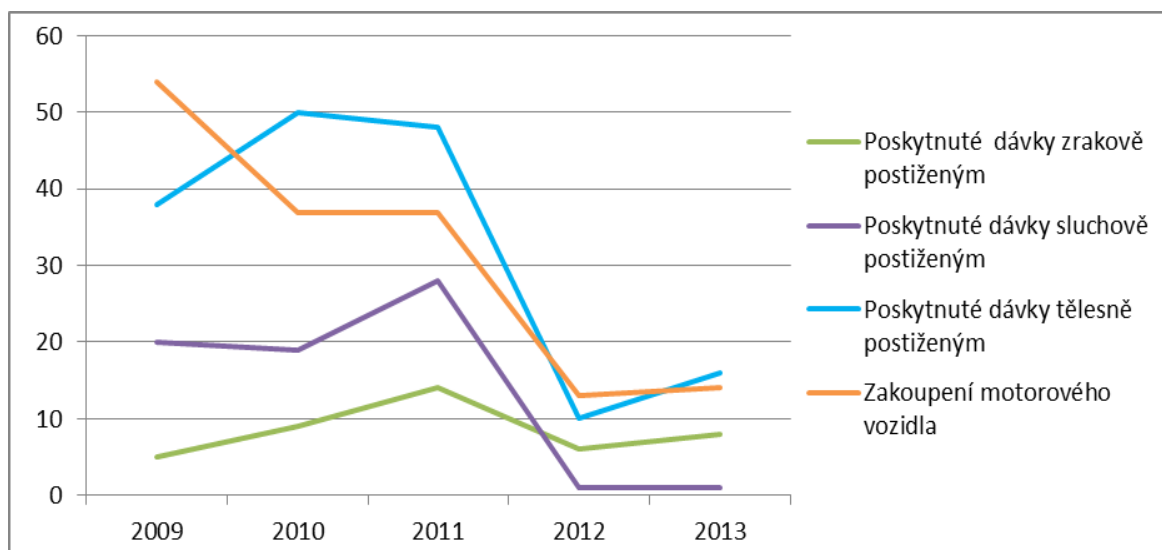
Vzhledem k tomu, že jsme v předchozích kapitolách dospěli k významnému zjištění, že u osob s tělesným postižením byla v největší míře za celé sledované období využívána zvláštní pomůcka – motorové vozidlo, uvádíme příspěvek na zakoupení motorového vozidla v následujících tabulkách i grafech samostatně. Snáze si tak uděláme představu o tom, v jakém množství motorové vozidlo převyšuje nad ostatními využívanými

pomůckami. Příspěvek na zakoupení motorového vozidla je uveden samostatně také z toho důvodu, aby příliš nezkresloval skutečný stav výsledků a objektivní posouzení finančních výdajů na příspěvky pro osoby s tělesným postižením.

Tabulka č. 9. Celkové počty poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v letech 2009 - 2013

Množství poskytnutých dávek osobám se zdravotním postižením					
Období	2009	2010	2011	2012	2013
Poskytnuté dávky zrakově postiženým	5	9	14	6	8
Poskytnuté dávky sluchově postiženým	20	19	28	1	2
Poskytnuté dávky tělesně postiženým	38	50	48	10	16
Zakoupení motorového vozidla	54	37	37	13	14
Poskytnuté dávky celkem	117	115	127	30	40

Obrázek č. 1. Grafické znázornění celkových počtů poskytnutých příspěvků

Vzhledem k nejvyššímu počtu příspěvků na zakoupení motorového vozidla (a pochopitelně i největší výši finančních výdajů) vidíme, že se tento příspěvek vymyká z ostatních příspěvků dané cílové skupiny osob s tělesným postižením.

Ve výzkumu byly sledovány veškeré kladně vyřízené spisy zaměřené na poskytnuté příspěvky na zvláštní pomůcky. Jak je patrné z tabulky i z grafického znázornění, vývoj příspěvků do roku 2011 měl spíše vzestupnou tendenci. Vidíme, že v letech 2009 – 2011,

tedy před přijetím nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, byl stav počtu vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcky téměř neměnný, kulminoval pouze nepatrně v roce 2011, kdy bylo poskytnuto celkem 127 příspěvků na zvláštní pomůcku. Za tímto nepatrným navýšením mohly stát i obavy osob se zdravotním postižením z toho, že poté, co vejde v platnost nový zákon, již na mnohé pomůcky nedosáhnou. V té době bylo již z médií či jiných zdrojů známo, že posuzování nároku na přiznání příspěvků na zvláštní pomůcky bude novým zákonem výrazně zpřísněno a některé pomůcky budou ze zákona zcela vyřazeny. Lidé se zdravotním postižením začali být informováni o vyvíjejícím se stavu a o změnách, které v následujícím roce 2012 přijdou.

V letech 2012 a 2013, kdy nastalo období sociální reformy a byl přijat zcela nový zákon, je na první pohled zřejmé, že změny v zákoně způsobily výrazný pokles počtu poskytovaných příspěvků na zvláštní pomůcky u všech tří cílových skupin. Největší pokles nastal u příspěvků pro osoby sluchově postižené. Můžeme usoudit, že k prudkému poklesu počtu vyplacených příspěvků zde došlo v souvislosti se zpřísněním posuzování sluchového postižení v zákoně. V roce 2013 stav poskytovaných dávek již spíše stagnoval a nedošlo tak k jeho výraznému nárůstu či dalšímu poklesu.

O skutečnosti, zda byla extrémní hloubka propadu roku 2012 zapříčiněna pouze očekávanou změnou zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, je možno diskutovat. O tom, zda jde o jev trvalý vyvolaný změnou tohoto zákona, nás pravděpodobně přesvědčí až výsledky z roku následujícího, které budou však k dispozici až v závěru roku 2014.

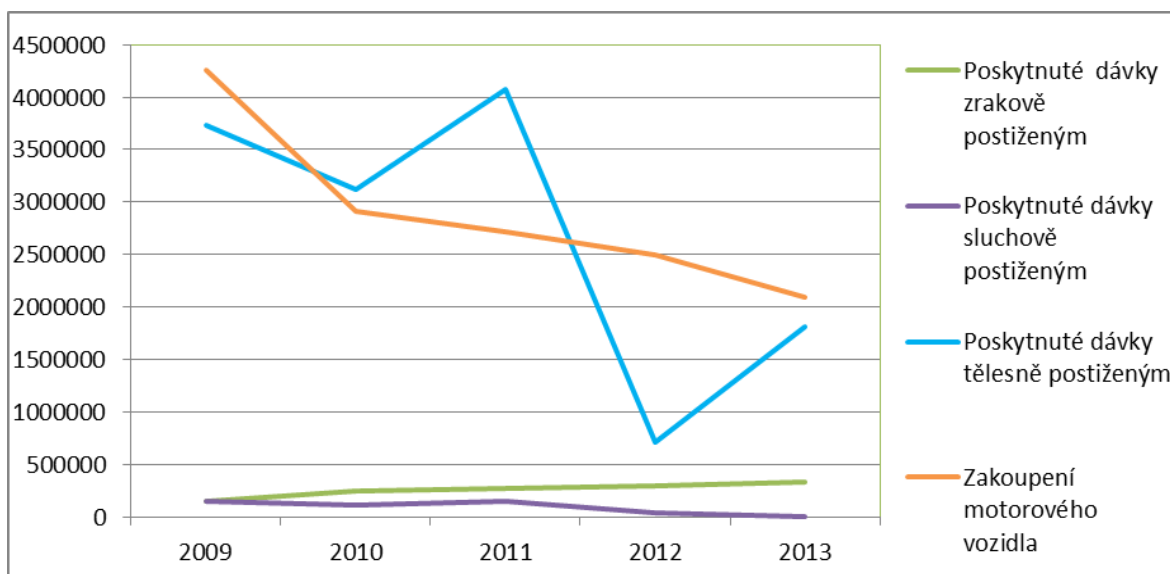
Poté, co jsme nahlédli na celkové počty poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky u všech tří cílových skupin, tedy osob s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením, podíváme se nyní na to, jak vypadal u těchto poskytovaných příspěvků v námi stanoveném období celkový finanční vývoj.

Následující tabulka č. 10 a její grafické znázornění uvádí finanční přehled poskytování dávek v rozhodném období. Finanční výdaje jsou v tabulce i v grafu vždy u každého roku uváděny jako celkové částky v Kč za daný rok.

Tabulka č. 10. Vývoj finančních výdajů na příspěvky na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v období 2009 - 2013

Vývoj finančních výdajů na příspěvky celkem					
Období	2009 Σ	2010 Σ	2011 Σ	2012 Σ	2013 Σ
Poskytnuté příspěvky zrakově postiženým	151.127	249.155	274.398	302.306	338.296
Poskytnuté příspěvky sluchově postiženým	152.100	118.173	153.330	43.254	4.890
Poskytnuté příspěvky tělesně postiženým	3.730.486	3.116.906	4.079.460	711.084	1.811.798
Zakoupení motorového vozidla	4.258.000	2.913.168	2.722.830	2.500.000	2.099.000
Poskytnuté příspěvky celkem v Kč	8.291.713	6.397.402	7.230.018	3.556.650	4.253.984

Obrázek č. 2. Grafické znázornění finančních výdajů na příspěvky na zvláštní pomůcky

V tabulce lze vidět, jak se měnila výše vyplacených příspěvků u jednotlivých skupin osob se zdravotním postižením v průběhu jednotlivých let sledovaného období. Získáme tak ucelenou představu nejen o počtech příspěvků u jednotlivých kategorií, ale nahlédneme také na množství finančních prostředků, které byly vynaloženy na vyplácení příspěvků na zvláštní pomůcky u jednotlivých skupin osob se zdravotním postižením, tedy s postižením zrakovým, sluchovým a tělesným. Roční výdaje ve sledovaném období u příspěvku na zakoupení motorového vozidla jsou záměrně opět uvedeny odděleně, jelikož tento

příspěvek se ukázal jako nejčastěji využívaný nejen u cílové skupiny osob s tělesným postižením, ale i celkově byl poskytován nejčteněji ze všech možných pomůcek pro osoby se zdravotním postižením.

Jak lze spatřit v tabulce, v průběhu námi sledovaného období došlo k mírnému poklesu množství vyplacených příspěvků v roce 2010 ve srovnání s rokem 2009. K výraznějšímu nárůstu finančních výdajů na vyplacené příspěvky došlo v roce 2011 podle předpokladu. Od této doby došlo k výraznému poklesu množství výdajů na vyplacené dávky. V roce 2012 klesly výdaje téměř o polovinu. K mírnému nárůstu došlo v roce 2013.

Z uvedeného grafu můžeme názorně vidět, že pokles výdajů na příspěvky v roce 2012 se nejvíce projevil u příspěvků pro osoby s tělesným postižením, tím pochopitelně i u příspěvku na zakoupení motorového vozidla. Vývoj u příspěvku na zakoupení motorového vozidla je velmi zajímavý. Vidíme, že finanční výdaje na tento příspěvek začaly od roku 2010 postupně pomalu klesat, přesto zájem o tento příspěvek je stále výrazný. V roce 2012 a 2013 výdaje konkrétně na tento příspěvek dokonce převýšily zbývající výše finančních výdajů na všechny ostatní příspěvky na zvláštní pomůcky. Vidíme, že výdaje na příspěvky pro osoby se sluchovým a zrakovým postižením spíše stagnovaly, toto zjištění je však ovlivněno i tím, že těchto příspěvků bylo poskytnuto značně méně než u jmenované cílové skupiny osob s tělesným postižením.

Na základě zjištěných počtů a výší výdajů na poskytnuté příspěvky je možno konstatovat následující závěr. Rok 2011 znamenal vrchol v množství vyplacených dávek vzhledem k odstartování sociální reformy dne 1. 1. 2012. Uvedení nového zákona (zákon č. 329/2011 Sb.) v platnost v roce 2012 bezpochyby přineslo celkový pokles poskytovaných příspěvků na zvláštní pomůcky, čímž se značně ušetřily finance vyhrazené ze státního rozpočtu právě na vyplácení těchto příspěvků.

6 SHRUTÍ A DISKUZE K VÝZKUMU

Výzkumným problémem bakalářské práce bylo využívání příspěvků na zvláštní pomůcky u tří cílových skupin osob se zdravotním postižením, mezi něž řadíme osoby s tělesným, sluchovým a zrakovým postižením, které mohou dle zákona uplatnit nárok na poskytnutí příspěvku na jednu ze zvláštních pomůcek. Ke zkoumání bylo stanoveno období pěti let, 2009 – 2013 a byla vybrána lokalita Vsetínska. Využívání zmíněných příspěvků bylo značně ovlivněno přijetím nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, který vešel v platnost roku 2012. Zajímalo nás, zda se přijetí zákona nějakým způsobem projevilo ve vývoji poskytovaných příspěvků na zvláštní pomůcky. Stav využívání zvláštních pomůcek u osob s jednotlivými typy zdravotního postižení jsme zjišťovali analýzou písemných dokumentů dostupných ze stanoveného období 2009 – 2013. Byly zkoumány především počty poskytnutých příspěvků u všech tří cílových skupin v daném období a dále druhy zvláštních pomůcek, na které byly příspěvky poskytnuty. V souvislosti s tím pak bylo stanoveno, jaké zvláštní pomůcky jsou u jednotlivých cílových skupin nejčastěji využívány. Výzkumný projekt se zaměřil také na finanční výdaje ze státního rozpočtu, které byly v daném období vynaloženy na poskytování všech příspěvků na zvláštní pomůcky, a hledal souvislosti kolísání výdajů s přijetím zmíněného zákona č. 329/2011 Sb., jež nabyl platnosti v roce 2012.

Výzkumný projekt směřoval k zodpovězení tří hlavních výzkumných otázek. První výzkumná otázka se zaměřovala na vývoj poskytování příspěvků ve sledovaném období.

Přesné znění výzkumné otázky bylo následující:

Jak se vyvíjel stav poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky osobám se zdravotním postižením v letech 2009 – 2013?

Díličí otázky nám pomohly danou problematiku mírně zúžit a objasnit, jak vypadal stav poskytnutých příspěvků u jednotlivých cílových skupin, tj. u osob s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením. Jak již bylo podrobně popsáno v 5. kapitole, z výsledků bylo zjištěno, že na počátku sledovaného období měly sociální příspěvky pro osoby se zdravotním postižením spíše vzestupnou tendenci (od roku 2009 do 2011). V letech 2012 pak nastal výrazný propad v poskytování všech příspěvků na zvláštní pomůcky, který stagnoval i v průběhu roku 2013. Celkový propad byl pravděpodobně zapříčiněn

zavedením nového zákona v roce 2012 (zákon č. 329/2011 Sb.), jímž byl proces přiznávání příspěvků na zvláštní pomůcky v mnoha ohledech výrazně zpřísněn.

Nutno dodat, že v současnosti byl zákon opět novelizován a od roku 2014 vešly v platnost nejen nové změny, ale také změny v posuzování zdravotních stavů. Pokud bychom chtěli předvídat situaci do budoucna, další vývoj s ohledem na legislativní změny naznačuje, že může dojít k většímu rozvolnění posuzování zdravotních stavů a tím také k opětovnému nárůstu sociálních dávek pro osoby se zdravotním postižením. To už však není v rámci bakalářské práce možno postihnout.

Druhá výzkumná otázka byla zaměřena na zjištění, jaká zvláštní pomůcka byla ve sledovaném období nejvíce využívána mezi osobami se zdravotním postižením. Přesné znění druhé výzkumné otázky je následující:

Jaká zvláštní pomůcka byla u osob se zdravotním postižením ve stanoveném období (2009 – 2013) nejčastěji využívána?

Otázku nám pomohly lépe zodpovědět dílčí otázky, které byly zaměřeny na tři cílové skupiny, jimž dle zákona mohou být zvláštní pomůcky poskytovány, a směřovaly ke zjištění, která zvláštní pomůcka byla nejvyužívanější u osob s tělesným, zrakovým a sluchovým postižením.

Z výsledků vyplynulo, že v průběhu celého sledovaného období byla u cílové skupiny osob s tělesným postižením nejčastěji využívána zvláštní pomůcka – motorové vozidlo. Tato pomůcka byla nejžádanější ve všech sledovaných letech. Jako poměrně často využívaný se jevil také příspěvek na úpravu bytu nebo příspěvek na schodišťovou plošinu, jak již jsme si podrobně popsali v 5. kapitole.

Možno dodat, že rok 2011 byl rokem přelomovým, ve kterém byly naposledy poskytovány příspěvky na zvláštní pomůcky dle vyhlášky č. 182/1991 Sb., která nám dvacet let upravovala poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky. V tomto roce je zaznamenán celkový nárůst množství příspěvků na zvláštní pomůcky. V daném roce opět na nejvyšší příčce stál příspěvek na zakoupení motorového vozidla, využíván byl též příspěvek na úpravy bytu a také na schodišťovou plošinu.

Výsledky ukázaly, že u osob se zrakovým postižením byla nejčastěji využívána zvláštní pomůcka kamerová zvětšovací lupa, následoval radiomagnetofon a mobilní telefon.

Co se týká osob se sluchovým postižením, z výsledků vyplynulo, že do roku 2011 byl nejvyužívanějším příspěvek na zvláštní pomůcku televizor s teletextem. Tato pomůcka byla na konci roku 2011 zrušena, tudíž v následujících letech již nebyla využívána vůbec. Jako nejvyužívanější následovala bezdrátová souprava pro poslech televizoru nebo jiného zdroje zvuku a počítačové sestavy. Jednoznačně se dá říci, že skupina osob se sluchovým postižením byla přijetím nového zákona nejvíce poškozena. Této cílové skupině nebylo od roku 2012 z příspěvků prakticky nic poskytnuto. S jistotou lze říci, že příčinou je velmi přísné kritérium pro posuzování zdravotních stavů.

Třetí výzkumná otázka byla zaměřena na zjištění, zda se zavedení nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, projevilo na vyplácení příspěvků na zvláštní pomůcky v námi sledovaném období. Otázka měla následující znění:

Do jaké míry ovlivnilo zavedení nového zákona (č. 329/2011 Sb.) vyplácení příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v letech 2009 - 2013?

První dílčí otázka zúžila danou problematiku na vyplácení příspěvků postupně všem třem cílovým skupinám, tj. osobám s tělesným, sluchovým a zrakovým postižením a druhá dílčí otázka směřovala ke zjištění, zda mělo zavedení zákona vliv na vývoj všech finančních výdajů vynaložených ze státních prostředků na poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky ve sledovaném období 2009 - 2013. Zavedení zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, mělo spíše negativní důsledky a způsobilo výrazný pokles v poskytování všech příspěvků na zvláštní pomůcky u všech sledovaných cílových skupin, především u osob s tělesným postižením, u nichž bylo příspěvků na zvláštní pomůcky vyplaceno celkově nejvíce. Z výzkumných výsledků vyplývá, že vývoj finančních prostředků kolísal zejména v roce 2012, kdy došlo k pomalému poklesu vynaložených finančních výdajů v souvislosti s nabytím platnosti nového zákona č. 329/2011 Sb., který přinesl značné zpřísnění podmínek poskytování všech příspěvků na zvláštní pomůcky. U nejvíce využívaného příspěvku na zakoupení motorového vozidla se ukázalo, že výdaje vynaložené na tento příspěvek poklesly pouze mírně, spíše stagnovaly. Celkově však po přijetí zákona došlo ke snížení finančních výdajů ze státního rozpočtu na všechny příspěvky na zvláštní pomůcky.

Výrazný propad nastal nejen změnou zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ale též změnou v posuzování zdravotních stavů LPS OSSZ, která byla součástí zmíněného zákona. Kritéria pro posuzování zdravotních stavů jsou nyní natolik přísná, že mnozí žadatelé o příspěvky na zvláštní pomůcky často nejsou z důvodu negativního posouzení zdravotního stavu, nebo z důvodu tzv. kontraindikací, posouzeni kladně pro přiznání řady těchto příspěvků. V příloze zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, je uveden seznam typů zdravotního postižení, podle kterého se příspěvky na zvláštní pomůcky přiznávají. Na tento seznam můžeme nahlédnout v příloze bakalářské práce, z níž lze také odvodit, které zdravotní stavy vůbec neumožňují poskytnout příspěvek na zvláštní pomůcku. Lze tedy říci, že na snížení finančních prostředků na poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky měly vliv dva faktory, tj. jak přijetí nového zákona, tak také změny v posuzování zdravotních stavů lékaři lékařské posudkové služby. Obě skutečnosti způsobily snížení počtu příspěvků na zvláštní pomůcky. Můžeme z toho vyvodit dva závěry. Pokud cílem sociální reformy byla redukce počtu vyplacených dávek a snížení celkových výdajů na sociální dávky ze strany státu, pak lze jednoznačně říci, že na tomto vzorku poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky byl pokles viditelný. Budeme-li brát v úvahu názor osob se zdravotním postižením, pak můžeme vyvodit jiný závěr, že přísné posuzování zdravotních stavů způsobilo, že na příspěvky v současné době dosáhne menší počet osob se zdravotním (tělesným, zrakovým, sluchovým) postižením. U osob se sluchovým postižením došlo k tak výraznému zpřísnění posuzování zdravotního stavu, že je, lze říci, až diskriminoval. Lidé se zdravotním postižením se obecně cítí legislativními změnami poškozeni napříč všemi dávkami nepojistného sociálního systému.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Výzkumný projekt bakalářské práce byl zaměřen na vývoj poskytovaných příspěvků na zvláštní pomůcky v letech 2009 – 2013. V tomto období došlo k výrazným legislativním změnám, které byly plánovány dlouhou dobu předem. Podstatnou změnu přineslo zavedení nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Uvedený zákon přinesl zpřísnění podmínek posuzování nároku na příspěvky na zvláštní pomůcky, čímž počet vyplacených příspěvků následně výrazně poklesl. Frekvenci legislativních změn, které přicházejí téměř s každým rokem, hodnotím velmi negativně. Především se mění principiálně, to znamená, že až samotná praxe ukazuje, jak změny a nové skutečnosti v zákonech fungují. V praxi se bohužel většinou ukáže, že nové skutečnosti se projeví jako neprůchodné a nepromyšlené do důsledků. Za zmínku stojí např. systém „sKaret“ a „Výpůjčka zvláštní pomůcky“, které byly po určité době zrušeny. Dalším příkladem může být skutečnost, že se princip postupu správního řízení u přiznávání průkazů pro osoby se zdravotním postižením vrátil od začátku letošního roku k podobnému principu zpracování, jako v minulosti. Lze tak vidět, že ne vždy se nové způsoby osvědčí.

Proklamované ujišťování tehdejší vlády a ministra Drábka se zcela naplnilo a bylo pravdivé v tom, že systém dávek pro osoby se zdravotním postižením bude více adresný. I když šlo o dobrý pokus, v současné době bychom však mohli označit situaci v celém nepojistném sociálním systému stále za dosti nestabilizovanou. Nadále se ozývají hlasy po změnách, především ze svazů obcí a měst, které nejsou zcela spokojeny se současným stavem, především s tím, že veškeré dávky vyplácí Úřad práce ČR. Je proto potřeba další změny očekávat.

Ke zlepšení poskytování sociálních příspěvků a vyřizování veškerých sociálních záležitostí pro všechny občany státu, nejen pro občany se zdravotním postižením, lze doporučit zřízení kompletního sociálního úřadu spravovaného státem, v němž by lidé - klienti vyřídili všechny své sociální záležitosti pod jednou střechou.

Celkovou situaci v poskytování příspěvků pro osoby se zdravotním postižením, tzn. i příspěvků na zvláštní pomůcky, by kromě ustálení legislativy, vylepšilo také ustálení zavádění nových počítačových aplikací, neboť v posledních dvou letech došlo v souvislosti s úpravou v dávkách nepojistného sociálního systému k jejich výměnám a nové počítačové aplikace neplnily potřeby řadových pracovníků nehledě na náklady s tím spojené. Tyto

změny pak vedou k ručnímu migrování jednotlivých tištěných spisů do nových počítačových aplikací. Takové překotné změny způsobují přetěžování pracovníků, nevráživost na pracovištích a vedou až k následnému syndromu vyhoření.

V praxi se mi u příspěvku na zvláštní pomůcku dále jeví jako poněkud zbytečné stanovování výše příspěvku na takovou zvláštní pomůcku, jejíž cena je nižší než 24 000 Kč. V tomto případě se totiž příspěvek poskytuje v případě, je-li příjem osob společně posuzovaných s žadatelem o příspěvek nižší než osminásobek životního minima jednotlivce nebo životního minima společně posuzovaných osob podle zákona o životním a existenčním minimu. Vzhledem k tomu, že dnešní výše invalidních a starobních důchodů jsou tak nízké, že na osminásobek životního minima takřka nikdo nedosáhne, zdá se mi zbytečné nárok na zvláštní pomůcku tímto způsobem přepočítávat. Administrativní zpracování spisové dokumentace v průběhu celého správního řízení a dokládání celkových příjmů společně posuzovaných osob je již tak velmi časově náročné. V konečném důsledku však dosud nedošlo k zamítnutí dávky z důvodu vysokých příjmů. V praxi by tedy bylo záhodno přehodnotit legislativní úpravu za účelem časové úspory při administrativních úkonech spojených s přiznáváním příspěvků na zvláštní pomůcky.

Výsledky výzkumu v bakalářské práci budou mít přínos především pro veškeré organizace určené lidem se zdravotním postižením a mohou též poskytnout hlubší náhled na problematiku poskytování příspěvků na zvláštní pomůcky tvůrcům zákonů upravujících poskytování všech příspěvků pro osoby se zdravotním postižením. Odpovědní pracovníci pak mohou na základě výsledků této práce názorně vidět, které příspěvky jsou využívány a které nikoli, a upravit legislativu takovým způsobem, aby se příspěvky dostaly vždy tam, kde je jich opravdu potřeba.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali poskytováním příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby zdravotně postižené, které spadají do nepojistného sociálního systému. Zmíněné příspěvky na zvláštní pomůcky jsou poskytovány lidem s různým typem postižení, kteří si o ně mohou požádat na příslušném úřadu práce.

Bakalářská práce je přehledně rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou, z nichž každá obsahuje několik kapitol. V bakalářské práci jsme se seznámili s cílovými skupinami osob se zdravotním postižením, pro něž jsou příspěvky na zvláštní pomůcky určeny. Dále jsme nahlédli na dostupné zvláštní pomůcky, jichž lidé se zdravotním postižením využívají, respektive, na něž mohou dle zákona získat příspěvek. Průběh přiznávání příspěvku na zvláštní pomůcku a jeho legislativní ukotvení jsme si v rámci bakalářské práce taktéž objasnili.

Součástí bakalářské práce byl výzkumný projekt, který byl zaměřen na využívání příspěvků na zvláštní pomůcky ve stanoveném období v letech 2009 – 2013. Jeho cílem bylo prozkoumat stav či vývoj poskytovaných příspěvků na zvláštní pomůcky a zjistit, která ze zvláštních pomůcek je mezi osobami se zdravotním postižením tou nejvyužívanější. Z výsledků vyplynulo, že statisticky nejčastěji využívanou zvláštní pomůckou je motorové vozidlo. Ukázalo se, že ne všechny cílové skupiny využívají zvláštních pomůcek ve stejné míře. V největší míře jsou pomůcky využívány u osob s tělesným postižením, podstatně méně pak u osob se zrakovým a sluchovým postižením. Mohli bychom polemizovat o tom, co je toho příčinou. Je možné, že informovanost o zvláštních pomůckách a možnosti nároku na příspěvek je stále příliš nízká a bylo by vhodné informace o existenci zvláštních pomůcek více rozšiřovat nejen mezi lidmi se zdravotním postižením, ale též mezi intaktní společnost, mezi pořadatele kulturních akcí pro osoby s postižením, mezi pracovníky úřadů a pomáhajících organizací. Je potřeba si uvědomit, že zvláštní pomůcky mohou lidem se zdravotním postižením každodenně v mnohých ohledech pomoci, smyslem jejich využívání je především usnadnění náročné životní situace člověka se zdravotním postižením, zmírnění sociálních a jiných důsledků postižení.

Zaměřili jsme se též na to, zda byl vývoj poskytovaných příspěvků v daném období ovlivněn legislativními změnami, které přišly na přelomu námi sledovaného období (2012). Bylo zjištěno, že na počátku sledovaného období mělo poskytování příspěvků spíše

vzestupnou tendenci. Od roku 2012 pak nastal výrazný propad v poskytování všech příspěvků na zvláštní pomůcky, což bylo odrazem zavedení nového zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, který přinesl zpřísnění v oblasti posuzování nároku na příspěvky. V souvislosti se sociální reformou přicházely razantní změny, došlo k přijetí nové legislativy, ale též k delimitaci pracovníků v sociální sféře, ke změně programových aplikací a změně posuzování zdravotních stavů osob se zdravotním postižením. Kritéria pro posuzování zdravotních stavů lékařskou posudkovou službou byly tak přísně nastavena, že došlo ke snížení počtu kladně posouzených zdravotních stavů u žadatelů o příspěvky na zvláštní pomůcky. Změny tedy negativně ovlivnily vývoj poskytování sociálních dávek za námi sledované období.

Sociální oblast s sebou vždy přináší nejistý vývoj. Reaguje na změny a jevy ve společnosti a musí přitom zohledňovat též její aktuální ekonomickou situaci. Obecně lze shrnout, že cílem a účelem každé reformy má být určité zlepšení a zefektivnění procesů, které jsou jejím předmětem. Je zapotřebí však takové změny předem dobře připravit a lépe propracovat.

K zaujetí konečného stanoviska a určení predikce vývoje do budoucnosti by bylo jistě vhodné nahlédnout na data z následujících několika let po reformě, aby bylo možno s určitostí říci, že daná reforma měla skutečný vliv na množství vyplacených dávek a tudíž, zda se neminula předpokládaným účinkem. To nám však situace zatím nedovoluje, mohlo by to být však podnětem k dalšímu zkoumání v rámci absolventských prací.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANDREÁNSKA, Viera. Telesné postihnutie. In HERETIK, A., a kol., 2007. *Klinická psychológia*. Nové zámky: Psychoprof. ISBN 978-80-89322-00-8.
- [2] ARNOLDOVÁ, Anna, 2011. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1852-4.
- [3] BECK, Petr, 2012. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky a dávky pro osoby se zdravotním postižením*. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7263-744-7.
- [4] DISMAN, Miroslav, 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0139-7.
- [5] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [6] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369.
- [7] HORÁKOVÁ, Radka, 2012. *Sluchové postižení úvod do surdopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0084-0.
- [8] HRUBÝ, Jaroslav, 1999. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Vyd. 2. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. ISBN 80-7216-096-61.
- [9] KALVACH, Zdeněk, 2011. Potřeby a ohrožení lidí se zrakovým postižením. In KALVACH, a kol. *Křehký pacient a primární péče*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4026-3.
- [10] KRHUTOVÁ, Lenka, 2005. Veřejná správa a občané se zdravotním postižením. In KRHUTOVÁ, L., a kol. *Občané se zdravotním postižením a veřejná správa*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1168-7.
- [11] KRHUTOVÁ, Lenka, 2011. Sociální práce s klienty se zdravotním postižením. In KUZNÍKOVÁ, I., a kol. *Sociální práce ve zdravotnictví*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3676-1.
- [12] KVĚTOŇOVÁ, Lea, 2007. *Vysokoškolské studium se zajištěním speciálně-pedagogických potřeb*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-141-6.

- [13] MICHALÍK, Jan, 2011. Poradenství jako specifická činnost pomáhajících profesí. In MICHALÍK, J., a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-859-3.
- [14] NOVOSAD, Libor, 2009. *Poradenství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-509-7.
- [15] NOVOSAD, Libor, 2005. Občané s tělesným postižením. In KRHUTOVÁ, L., a kol. *Občané se zdravotním postižením a veřejná správa*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1168-7.
- [16] POTMĚŠIL, Miloň, 2011. Osoby se sluchovým postižením jako cílová skupina. In MICHALÍK, J., a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-859-3.
- [17] POTUČEK, Martin. *Křižovatky české sociální reformy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-70-2.
- [18] PFEIFFER, Jan, ŠVESTKOVÁ, Olga, 2008. Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1587-2.
- [19] SLOWÍK, Josef, 2010. *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-310-9.
- [20] VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.
- [21] VÍTKOVÁ, Marie, 2006. *Somatopedické aspekty*. Vyd. 2. Brno: Paido. ISBN 80-7315-134-0.
- [22] VYSOKAJOVÁ, Margerita, 2000. *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0057-9.
- [23] WIENER, Pavel, 2006. *Prostorová orientace zrakově postižených*. Praha: Marcom. ISBN 80-239-6775-4.
- [24] ZIKL, Pavel, 2011. *Děti s tělesným a kombinovaným postižením ve škole*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3856-7.

Legislativní zdroje:

[25] ČESKO. Zákon č. 329 ze dne 14. listopadu 2011 o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2011, částka 111, s. 3970-3994 [cit. 2014-04-01]. ISSN 1211-1244. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

[26] ČESKO. Vyhláška č. 388 ze dne 12. prosince 2011 o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2011, částka 136, s. 5018-5025 [cit. 2014-04-01]. ISSN 1211-1244. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

[27] ČESKO. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 1995, částka 41, s. 1986-2011 [cit. 2014-04-01]. ISSN 1211-1244. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

[28] ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 31. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2006, částka 37, s. 1257-1289 [cit. 2014-04-01]. ISSN 1211-1244. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

[29] ČESKO. Zákon č. 500 ze dne 24. září 2004, správní řád, který nabyl účinnosti 1. 1. 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004, částka 174, s. 9782-9827 [cit. 2014-04-01]. ISSN 1211-1244. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

[30] ČESKO. Zákon č. 73 ze dne 23. března 2011 o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2011, částka 29, s. 77-796 [cit. 2014-04-01]. ISSN 1211-1244. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

[31] ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 100 ze dne 16. května 1988 o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů Československé republiky* [online]. 1998, částka 21 [cit. 2014-04-01]. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

[32] ČESKOSLOVENSKO. Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky číslo 182 ze dne 27. května 1991, prováděcí vyhláška k zákonu o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů Československé republiky* [online]. 1991, částka 37 [cit. 2014-04-01].

Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

[33] ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 114 ze dne 28. června 1988, České národní rady o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů Československé republiky* [online]. 1998, částka 24 [cit. 2014-04-01]. Po zadání čísla předpisu dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu>

Jiné zdroje:

[34] MPSV, 2013. *Příručka pro osoby se zdravotním postižením v roce 2014* (Informace o pravidlech pomoci na trhu práce a ze sociálního systému). Praha: MPSV ČR. ISBN 978-80-7421-061-7.

[35] Interní materiál GŘ Úřadu práce ČR, 2011. „Agendy a územní dostupnost Úřadu práce ČR“.

Internetové zdroje

[36] SVVP. Středisko výcviku vodičů psů. www.vodicipsi.cz [online] © 2002 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.vodicipsi.cz/jakziskatpsa.htm>

[37] SPEKTRA. Spektra – moderní pomůcky. www.spektra.eu [online] © 2008 [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.spektra.eu/cs/kontakt>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

a pod.	a podobně
atd.	a tak dále
cit.	citováno
cca	cirka
č.	číslo
ČR	Česká republika
Kč	Koruna česká
LPS	Lékařská posudková služba
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MOB	Příspěvek na mobilitu
např.	například
NSD	Nepojistné sociální dávky
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OZP	Osoby zdravotně postižené
PnP	Příspěvek na péči
Sb.	Sbírky
tj.	to je
TP	tělesně postižený
tzv.	tak zvaně
WHO	World Health Organization
zák.	zákon
ZTP	zdravotně tělesně postižený
ZTP/P	zdravotně tělesně postižený s průvodcem

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1. Grafické znázornění celkových počtů poskytnutých příspěvků

Obrázek č. 2. Grafické znázornění finančních výdajů na příspěvky na zvláštní pomůcky

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1. Rozdělení osob se zdravotním postižením
- Tabulka č. 2. Celkové počty poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v období 2009 - 2013
- Tabulka č. 3. Počty poskytnutých příspěvků pro osoby s tělesným postižením
- Tabulka č. 4. Počty poskytnutých příspěvků pro osoby se zrakovým postižením
- Tabulka č. 5. Počty poskytnutých příspěvků pro osoby se sluchovým postižením
- Tabulka č. 6. Seznam druhů poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby s tělesným postižením a jejich počty v jednotlivých letech
- Tabulka č. 7. Seznam druhů poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zrakovým postižením a jejich počty v jednotlivých letech
- Tabulka č. 8. Seznam druhů poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se sluchovým postižením a jejich počty v jednotlivých letech.
- Tabulka č. 9. Celkové počty poskytnutých příspěvků na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v letech 2009 - 2013
- Tabulka č. 10. Vývoj finančních výdajů na příspěvky na zvláštní pomůcky pro osoby se zdravotním postižením v období 2009 - 2013

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha I: Zdravotní postižení odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku a zdravotní stavy vylučující jeho přiznání
- Příloha II: Druhy poskytovaných zvláštních pomůcek
- Příloha III: Ukázka druhů poskytovaných pomůcek

PŘÍLOHA I: ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍ ODŮVODŇUJÍCÍ PŘIZNÁNÍ PŘÍSPĚVKU NA ZVLÁŠTNÍ POMŮCKU A ZDRAVOTNÍ STAVY VYLUČUJÍCÍ JEHO PŘIZNÁNÍ

I. Zdravotní postižení odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku

1. Za těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí se považuje:

- a) anatomická ztráta obou dolních končetin v bércích a výše,
- b) funkční ztráta obou dolních končetin na podkladě úplné obrny (plegie) nebo těžkého ochrnutí,
- c) anatomická ztráta podstatných částí jedné horní a jedné dolní končetiny v předloktí a výše a v bérce a výše,
- d) funkční ztráta jedné horní a jedné dolní končetiny na podkladě úplné obrny (plegie) nebo těžkého ochrnutí,
- e) ankylóza obou kyčelních kloubů nebo obou kolenních kloubů nebo podstatné omezení hybnosti obou kyčelních nebo kolenních kloubů pro těžké kontraktury v okolí,
- f) ztuhnutí všech úseků páteře s těžkým omezením pohyblivosti alespoň dvou nosných kloubů dolních končetin,
- g) těžké funkční poruchy pohyblivosti na základě postižení tří a více funkčních celků pohybového ústrojí s případnou odkázaností na vozík pro invalidy; funkčním celkem se přitom rozumí trup, pánev, končetina,
- h) disproporční poruchy růstu provázené deformitami končetin a hrudníku, pokud tělesná výška postiženého po ukončení růstu nepřesahuje 120 cm,
- i) anatomická ztráta dolní končetiny ve stehně bez možnosti oprotézování nebo exartikulace v kyčelním kloubu,
- j) anatomická nebo funkční ztráta končetiny,
- k) anatomická nebo funkční ztráta obou horních končetin,
- l) anatomická ztráta dolní končetiny ve stehně s možností oprotézování.

2. Za těžké zrakové postižení se považuje:

- a) úplná nevidomost obou očí, ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí,
- b) praktická nevidomost obou očí, zraková ostrost s optimální korekcí v intervalu 1/60 (0,02) - světlocit s jistou projekcí nebo omezení zorného pole do 5 - 10 stupňů od bodu fixace, bez omezení zrakové ostrosti,
- c) těžká slabozrakost obou očí, zraková ostrost s optimální korekcí v intervalu 3/60 (0,05) - lepší než 1/60 (0,02),
- d) ztráta jednoho oka nebo ztráta visu jednoho oka se závažnější poruchou zrakových funkcí na druhém oku, visus vidoucího oka roven nebo horší než 6/60 (0,10) nebo koncentrické zúžení zorného pole do 45 stupňů od bodu fixace.

3. Za těžké sluchové postižení se považuje:

- a) oboustranná úplná hluchota, neschopnost slyšet zvuky a rozumět řeči ani s nejvýkonnějším sluchadlem nebo přetrvávající neschopnost slyšení po implantaci kochleární nebo kmenové neuroprotézy,
- b) oboustranná praktická hluchota, ztráta sluchu při tónové audiometrii v rozsahu 70 - 90 dB, zbytkový sluch se ztrátou slyšení 85 - 90 %, sluchově postižený je schopen vnímat zvuk mluvené řeči jen se sluchadlem, ale rozumí jí jen minimálně (z 10 - 15 %), přes používání kompenzační pomůcky nebo po implantaci kochleární nebo kmenové neuroprotézy,
- c) těžká forma hluchoslepoty, kombinované těžké postižení sluchu a zraku, funkčně v rozsahu oboustranné těžké nedoslýchavosti, kterou se rozumí ztráta sluchu v rozsahu 56 - 69 dB, ztráta slyšení 65 - 84 % až ztráta sluchu v rozsahu oboustranné hluchoty a ztráta zraku v rozsahu těžké slabozrakosti obou očí, kterou se rozumí zraková ostrost s optimální korekcí v intervalu 3/60 (0,05) - lepší než 1/60 (0,02).

4. Za zdravotní postižení odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku na pořízení motorového vozidla nebo speciálního zádržního systému se považují:

- a) zdravotní postižení uvedená v bodě 1 písm. a), b), d) až i) a l),
- b) těžká nebo hluboká mentální retardace a stavy na rozhraní těžké mentální retardace.

II. Zdravotní stav vylučující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku (kontraindikace)

- a) duševní poruchy, poruchy chování a poruchy intelektu se závažnou poruchou, s narušením rozpoznávacích a ovládacích schopností, stavy závislosti na návykové látce nebo návykových látkách, způsobují-li nemožnost užívání pomůcky,
- b) hluchoněmost; tato kontraindikace platí jen ve vztahu k vodicímu psovi,
- c) těžká polyvalentní alergie a alergie na zvířecí srst; tato kontraindikace platí jen ve vztahu k vodicímu psovi.

PŘÍLOHA II: DRUHY POSKYTOVANÝCH ZVLÁŠTNÍCH POMŮCEK

Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkou vadou nosného či pohybového ústrojí

Motorové vozidlo

Jedním z příspěvků na zvláštní pomůcku je příspěvek poskytovaný na pořízení motorového vozidla pro osoby s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí. Zakoupené motorové vozidlo pozitivně ovlivní život osob se zdravotním postižením, zajišťuje jejich přepravu do zaměstnání, přepravu do školských, ústavních či kulturních zařízení, ale také přepravu na potřebná lékařská vyšetření. U osob s postižením je mnohdy nemožné využít jiný dopravní prostředek a sami mnohdy nemají finanční prostředky ke koupi motorového vozidla k vlastní přepravě. Jde-li o osoby pohybující se na invalidním vozíku, pak v kombinaci s ruční úpravou řízení jde o nejefektivnější pomůcku.

Dodatečná úprava motorového vozidla

Jedná se o úpravy automobilů vyžadující montáž, např. ruční ovládání řízení, možnost nakládání vozíků (elektrických, mechanických). Úpravy vozidla mohou být následující: mechanické ruční ovládání spojky, brzdy a plynu, elektrohydraulické plošiny a zdvihací zařízení pro naložení vozíku.

Stavební práce spojené s uzpůsobením koupelny a WC

Zde se jedná se o stavební úpravy koupelen a WC v domě člověka s tělesným postižením a s nimi nezbytně související materiál na úpravu (nikoli o obklad, podlahové krytiny, sanitu...). Stavební úpravy směřují především k dosažení bezbariérovosti a lepší dostupnosti koupelny i WC. O příspěvek je možno si zažádat i zpětně po celkové úpravě koupelny.

Speciální komponenty osobního počítače

V tomto případě se jedná o zvláštní pomůcky související s domácím či pracovním využíváním osobního počítače, které mají osobám s postižením usnadnit jeho ovládání. Jde např. o uzpůsobenou klávesnici nebo myš pro osoby s tělesným postižením horních končetin. Může se jednat také o speciální programové vybavení, např. programy umožňující ovládání osobního počítače hlasem nebo očima.

Nájezdové ližiny a přenosná rampa

Nájezdové rampy jsou určeny pro osoby pohybující se na invalidním vozíku k usnadnění jejich samostatného pohybu ven z budovy a zpět. Rampy by měly vně i uvnitř budov a zařízení splňovat požadavky minimálních rozměrů (šířka 1,50 -2,00 m, sklon max. 6 %), tak aby se člověk pohybující se na invalidním vozíku po nich mohl bezpečně přejet. Rampy by měly být zakončeny pevným a neklouzavým povrchem. (Květoňová, 2007, s. 31)

Schodolez

Schodiště a schody by měly být povolovány pouze v místech, která by jinak vyžadovala rozsáhlé stavební úpravy. Je nutno si uvědomit, že již dva nebo více schodů představují pro osoby na invalidním vozíku významnou překážku. Právě k překonání schodů může lidem na vozíku napomoci zařízení „schodolez“, které se upevní na schodiště v panelových či bytových domech, v nichž osoby žijí nebo též ve veřejných budovách. (Květoňová, 2007, s. 31)

Schodišťová plošina

Jedná se o zařízení určené k překonávání architektonických bariér, především schodišť, a to jak v exteriéru, tak i v interiéru. Slouží přepravě osob pohybujících se na invalidním vozíku. Výhodou tohoto zařízení je snadná a bezpečná obsluha umožňuje zařízení používat i bez doprovodu další osoby.

Stropní zvedací systém

Jde o zařízení, které umožňuje přesouvat osoby na více místech, přičemž je zajištěno bezpečné zvedání a následné spouštění osob umístěných v závěsné plachtě.

Stavební práce spojené s rozšířením dveří v bytě

Úprava dveří spojená s jejich rozšířením je určena zejména pro osoby na invalidním vozíku, jimž šířka dosavadních dveří (např. v jejich domácnosti) brání v bezpečném přesunování z místnosti do místnosti.

Schodišťová sedačka

Schodišťová sedačka je určena k přepravě osob sedících, zejména osob s postižením dolních končetin. Je vhodná pro interiérové řešení náročnějších schodišť.

Speciální zádržní systémy

Jedná se o čtyř popruhové stabilizační pásy zajišťující mnohem větší stabilitu při sezení ve vozidle. Jsou určeny pro osoby se špatným držením trupu.

Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkou zrakovou vadou

Kalkulátor s hlasovým výstupem

Jde o kalkulátor, který je osázený složitějšími matematickými operacemi. Určený zejména dětem na základních školách, studentům, pracujícím.

Digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem

Jde o náročnou elektronickou pomůcku na bázi výpočetní techniky určenou k psaní, editaci a čtení textů, ke zpracování, třídění a uchování informací, k písemné i digitální komunikaci, ke zpřístupnění informací na internetu

Digitální zápisník pro zrakově postižené s hlasovým výstupem nebo braillovým displejem

Počítač dovede pro zrakově postižené osoby převádět běžně psané texty na texty vytištěné v braillovém písmu. Pro slabozraké osoby dokáže psaný text na obrazovce libovolně zvětšovat a měnit barvy inkoustu a pozadí. Dovede měnit kontrast a také způsobit, aby bylo písmo čitelné i zbytky zraku. Zcela nevidomí mohou informaci z počítače získávat pomocí braillových řádků, popřípadě hlasových syntezátorů. (Hrubý, 1998, s. 236)

Speciální programové vybavení pro zrakově postižené

Jedná se o mluvicí programy, čtecí programy, prohlížeč programy atd.

Vodící pes

Přispívá k usnadnění samostatného pohybu nevidomých a prakticky nevidomých osob.

Slepecký psací stroj

Určený pro osoby využívající Braillovo bodové písmo.

DYMO kleště (umožňují vytvořit vytlačované štítky s textem nebo čísly)

Umožňuje pomocí krátkých hmatových poznámek popsat a následně rozpoznat předměty každodenního použití (potravin, dokumenty, CD a další)

Elektronická orientační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé

Patří zde orientační majáky, které jsou dnes rozšířené v dopravě, na veřejných budovách. Pro aktivaci majáků musí být zrakově postižení vybaveni příslušným dálkovým ovladačem.

Elektronická komunikační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé

Jde o stolní či mobilní telefony upravené pro potřeby nevidomých.

Indikátor barev pro nevidomé

Pomůcka významným způsobem snižuje informační deficit. Princip ovládání integrovaným hlasovým výstupem.

Měřicí přístroje pro domácnost s hlasovým nebo hmatovým výstupem

Pomůcka umožňuje samostatné měření času, hmotnosti, vzdálenosti tělesných funkcí apod. v domácnosti. Základní typy a provedení: kuchyňské a osobní váhy, vodováha, rýsovací souprava, hodinky.

Braillovský displej pro nevidomé

Je určen pro nevidomé kteří aktivně čtou slepecké Braillovo písmo. Pomůcka je založena na využití hmatu.

Tiskárna reliéfních znaků pro nevidomé

Pomůcka je určena k tisku slepeckého Braillova písma, zhotovování reliéfních obrázků, grafů a schémat.

Hlasové popisovače pro nevidomé a hluchoslepé

Jedná se o pomůcky pro každodenní používání v domácnosti a v zaměstnání, které umožňují pomocí krátkých hlasových frází ozvučeného čárového kódu popsat a následně rozpoznat či odlišit předměty (nejrůznější zboží, potraviny, barevné oblečení atd.)

Diktafon

Slouží k zaznamenání informací pomocí hlasu.

Kamerová zvětšovací lupa

Jedná se o zařízení, které zvětšuje text, obrázky nebo předměty až 10x. Širokoúhlý vestavěný TFT displej dává jasný obraz díky vysokému rozlišení. Automaticky zaostřující se barevná kamera snímá obraz čtené předlohy a zvětšený jej promítá na displej.

Pomůcka se skládá z monitoru, pevné nebo ručně vedené kamery a elektronické části. (SPEKTRA, 2008)

Digitální zvětšovací lupa

Jde o náročnou elektronickou pomůcku umožňující číst, psát, zpracovávat a uchovávat informace.

Zvláštní pomůcky pro osoby s těžkým sluchovým postižením

Signalizace bytového zvonku, signalizace domovního zvonku včetně signalizace

Existuje několik systémů, systém k instalaci do světelného rozvodu je zařízení, které po stisknutí dveřního tlačítka rozsvěcuje a zhasíná běžná stropní světla. U systému s vysílačkou je ke zvonkovému tlačítku namontována malá rádiová vysílačka, která po stisknutí tlačítka začne vysílat rádiový signál, který zachytí přijímač ve speciálním svítidle. Svítidlo začne blikat. Svítidel s přijímačem musí být tolik, kolik je místností.

Signalizace pláče dítěte

Jedná se o zařízení, které se umístí do blízkosti postýlky dítěte a které pomocí mikrofону zachycuje pláč dítěte.

Speciální programové vybavení (aplikace do telefonu, programy do osobního počítače) pro edukaci a reedukaci sluchu umožňující nácvik mluvení, odezírání nebo znakové řeči

Individuální indukční smyčka

Zařízení vhodné pro učitele a žáka, výhodou poslechu přes indukční smyčku, je mnohem věrnější zvuk, který není zkreslen odrazy zvuku v místnostech. (Květoňová, 2007 s. 49)

Elektronická orientační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé

Patří zde akustické orientační majáky, které jsou dnes rozšířeny v dopravě, na veřejných budovách. Pro aktivaci majáků však musí být zrakově postižení vybaveni příslušným dálkovým ovladačem.

Elektronická komunikační pomůcka pro nevidomé a hluchoslepé

Jde o mobilní telefony upravené pro potřeby nevidomých s hlasovým či braillovým výstupem, hmatnými a reliéfně označenými klávesnicemi, nebo bezdrátovou braillovou klávesnicí a braillovým displejem.

Zařízení pro poslech audiovizuálního zařízení

Jde o zesilovací bezdrátové zařízení pro poslech televizoru, rádia nebo jiného zdroje zvuku, je zařízení, které má velmi čistý přenos zvuku. Jde o naslouchací soupravu, která pomáhá lépe slyšet zvuky z okolí – lépe se dorozumět.

Signalizace telefonního zvonění

Signalizace je buď připojena do světelného rozvodu rozsvěcuje a zhasíná stropní světla, nebo jde o systém s foto výbojkou, která se dává do blízkosti telefonního přístroje.

Telefonní zesilovač

Je určen pro nedoslýchavé, přímo v telefonu mají nedoslýchavý vestavěn zesilovač.

PŘÍLOHA III: UKÁZKA DRUHŮ POSKYTOVANÝCH ZVLÁŠTNÍCH POMŮCEK

Ukázka některých zvláštní pomůcek pro osoby s tělesným postižením

Motorové vozidlo

Speciální zadržné systémy

Ruční ovládání

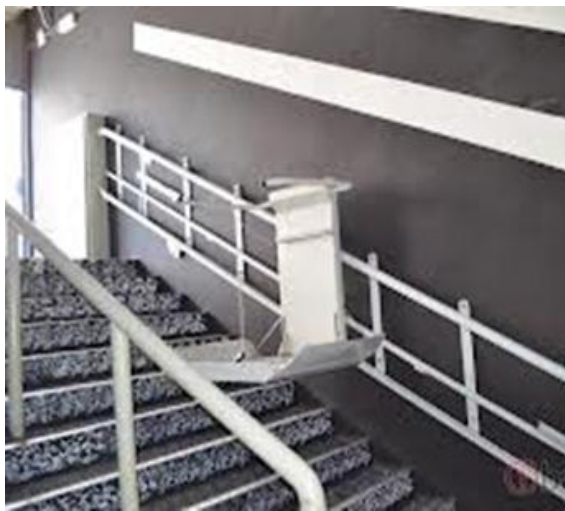
Otočná sedačka

Zvedací plošiny

Schodišťová sedačka

Schodišťová plošina

Svislá schodišťová plošina

Ukázka některých zvláštní pomůcek pro osoby se zrakovým postižením

Kalkulátor s hlasovým výstupem

Digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým výstupem

Digitální zápisník pro zrakově postižené s hlasovým výstupem nebo braillovým displejem

Slepecký psací stroj

DYMO kleště vytlačující klasická písmena

Digitální zvětšovací lupa

Ukázka některých zvláštní pomůcek pro osoby se sluchovým postižením

Signalizace bytového zvonku

Signalizace domovního zvonku

Signalizace pláče dítěte

Individuální indukční smyčka

Zařízení pro poslech audiovizuálního zařízení

Telefonní zesilovač